

НУБІП України

НУБІП України

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

11.13 - КМР. 538 "С" 2021.03.30. 001. ПЗ

ЧІЧКІНОЇ ТЕТЯНИ СЕРГІЇВНИ

2021 р.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Економічний факультет
УДК 330.131.5:334.7

ПОГОДЖЕНО ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ
Декан економічного факультету Завідувач кафедри економіки
Діброва А.Д. Байдала В.В.
(підпис) (підпис)
" " 2021р. " " 2021р.

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему
"Економічна ефективність діяльності підприємства ТОВ «Савин
Продукт» та шляхи її підвищення"

Спеціальність 051 – "Економіка"
Освітня програма Економіка підприємства
Орієнтація освітньої програми освітньо - професійна

Гарант освітньої програми
д.е.н., професор
Керівник кваліфікаційної
магістерської роботи

К.Т.Н, доцент
(науковий ступінь та вчене звання)
Виконала
Чередніченко О.О.
(ПІБ)
Чічкіна Т.С.
(ПІБ студента)
Київ – 2021

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Економічний факультет

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри економіки

підприємства ім. проф. Романенка
д.е.н., проф. Рогач С.М.

2021 р.

ЗАВДАННЯ

до виконання магістерської кваліфікаційної роботи студентці

Чічкіній Тетяні Сергіївні
(прізвище, ім'я, по-батькові)

Спеціальність

051 - "Економіка"

Освітня програма

Економіка підприємства

Орієнтація освітньої програми освітньо - професійна

Тема магістерської роботи: «Економічна ефективність діяльності підприємства ТОВ «Савин Продукт» та шляхи її підвищення»

Затверджена наказом ректора НУБіП України від «30» березня 2021 р. №538 «С»

Термін подання завершеної роботи на кафедру 15.11.2021

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи: законодавчі та нормативні акти, методичні матеріали, підручники, монографії, публікації періодичних видань, річна звітність підприємства

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Теоретико-методичні основи економічної ефективності діяльності підприємства
2. Сучасний стан та економічна ефективність діяльності ТОВ «Савин Продукт»
3. Шляхи підвищення ефективності діяльності підприємства ТОВ «Савин Продукт»

Перелік графічного матеріалу: таблиці, рисунки.

Дата видачі завдання "1" квітня 2021 р.

Керівник магістерської
кваліфікаційної роботи

Завдання прийнята до виконання

Чередніченко О.О.

Чічкіна Т.С.

РЕФЕРАТ

Магістерська робота на тему «Економічна ефективність діяльності підприємства ТОВ «Савин Продукт»» становить 70 сторінок, має 3 розділи, 19 таблиць, 1 малюнок, 40 використаних джерела.

Актуальність теми: м'ясопереробна галузь забезпечує продовольчий ринок продуктами харчування та збалансоване функціонування різних систем виробництва, переробки та реалізації м'яса. Ця сфера має важливе значення для забезпечення стабільної соціально – економічної ситуації країни.

Мета роботи: дослідження теоретико-методичних та практичних аспектів ефективності виробничої діяльності підприємства, розроблення заходів щодо підвищення ефективності виробництва.

Об'єкт дослідження: діяльність товариства з обмеженою відповідальністю «Савин Продукт».

Предмет дослідження: сукупність теоретичних, методичних і прикладних питань підвищення економічної ефективності діяльності підприємства.

Теоретичною й методичною базою магістерської роботи були загальні положення економічної теорії та наступні методи: діалектичний, статистичний, абстрактно-логічний, розрахунково – конструктивний, монографічний та економіко – математичний, системний аналіз.

У першому розділі роботи розкриваються теоретико – методичні основи ефективності виробничої діяльності підприємства та методи її оцінки, досліджується сучасний стан м'ясопереробної галузі України. В другому розділі досліджується сучасний стан і рівень ефективності діяльності підприємства. Третій розділ містить пропозиції щодо підвищення ефективності діяльності підприємства.

Ключові слова: М'ЯСОПЕРЕРОБНЕ ПІДПРИЄМСТВО, ВИРОБНИЦТВО М'ЯСНИХ ПРОДУКТІВ, ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ, РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ, ПРИБУТОК

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	8
1.1. Сутнісна характеристика ефективності діяльності підприємства	8
1.2. Методичні підходи до оцінки ефективності діяльності переробного підприємства	13
1.3. Сучасний стан м'ясопереробної галузі в Україні	18
РОЗДІЛ 2. СТАН ТА ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ "САВИН ПРОДУКТ"	24
2.1. Організаційно-економічні умови діяльності досліджуваного підприємства	24
2.2. Стан ресурсного забезпечення підприємства	30
2.3. Економічна ефективність діяльності підприємства	41
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ М'ЯСОПЕРЕРОБНОГО ПІДПРИЄМСТВА	44
3.1. Економічна ефективність використання удосконаленої рецептури ковбасних виробів	45
3.2. Новітні технології у м'ясопереробній галузі	53
3.3. Цінова конкурентоспроможність продукції	56
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	63
СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ	68

ВСТУП

Ринок харчової промисловості займає важливе місце у соціально економічному розвитку України, одночасно являючись одним із показників ефективності функціонування агропромислового сектору. Дана галузь є основою народного господарства, забезпечуючи виробництво харчових продуктів, що найперше є важливою умовою у розвитку суспільства.

Головними стратегічними завданнями виробництва даного сектору є збільшення ефективності діяльності усіх галузей та підтримка їх інтенсивного розвитку, задля поліпшення якості продукції, повнішого задоволення потреб промисловості у сировині, а споживачів у продуктах харчування.

Однак, до сьогоднішнього дня, досі залишаються невирішеними питання щодо створення відповідних умов реалізації харчової продукції, котрі б забезпечували задоволення потреб та інтересів продавців та покупців цього ринку. Протягом останніх декількох років обсяги м'яса невпинно скорочуються, за винятком окремих сезонів, що говорить про неефективність роботи харчового ринку.

Зменшення виробництва, а також і купівельної спроможності громадян, призводять до відповідних значних скорочень споживання м'ясопродуктів. Відповідна потреба у білках тваринного походження не задовольняється у повній мірі. А тому, через виникненні обставини, постала нагальна необхідність у вирішенні завдання з приводу посилення виробничої діяльності створення високобілкової продукції харчування, найперше завдяки розвитку галузі тваринництва.

Актуальність теми магістерської роботи полягає у пріоритетності забезпечення продовольчого ринку продуктами м'ясопереробної галузі.

М'ясопереробна сфера – це галузь харчової промисловості, сутність якої полягає у забезпеченні взаємопов'язаного та збалансованого функціонування різних систем виробництва, переробки та реалізації м'ясої продукції, що у свою чергу забезпечує споживчу потребу населення. Дана галузь має істотне

значення задля забезпечення стабільної соціально – економічної ситуації країни, а також посідає перехідне місце в ланцюві руху продукції до кінцевого споживача.

Саме тому, метою моєї дипломної роботи є проведення аналізу діяльності підприємства м'ясопереробної галузі, дослідження економічної ефективності виробництва продукції та визначення напрямів підвищення діяльності господарства.

Основними завданнями дипломного дослідження є:

- вивчення теоретичних основ економічної ефективності діяльності м'ясопереробного підприємства;
- оцінка сучасного стану виробництва м'ясної продукції та рівня його ефективності у ТОВ «Савин Продукт»;
- пропозиції щодо заходів підвищення економічної ефективності діяльності досліджуваного підприємства.

Об'єктом дослідження є товариство з обмеженою відповідальністю «Савин Продукт», яке розташоване у селі Савин, Козелецького району, Чернігівської області.

Джерелами дослідження, окрім літературних, є річні звіти, баланс підприємства, звіти про фінансові результати підприємства за 2018 – 2020 роки.

У процесі написання дипломної роботи були використані статистичний, розрахунково – конструктивний, монографічний та економіко – математичний методи дослідження.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутнісна характеристика ефективності діяльності підприємства

Харчовий комплекс України має багато завдань, основне з яких полягає у зростанні його економічного розвитку. Задля виконання даної цілі необхідно, найперше, вирішити продовольчу проблему за рахунок зростання економічної ефективності виробничої діяльності, конкурентоспроможності товарів та послуг тощо.

На кожному підприємстві процес виробничої діяльності складається з відповідної взаємодії трьох суттєвих факторів, таких як робоча сила, предмети і засоби праці. Персонал підприємства, застосовуючи існуючі виробничі засоби, створює суспільно корисний товар або надає послуги. Результат використаних ресурсів називається ефект діяльності. Однак наявність результату не значить, що витрати запасів були ефективними.

Ефективність виробничої діяльності показує комбіноване відображення кінцевих результатів застосування робочої сили та засобів виробництва протягом певного відрізка часу. Змістовною властивістю продуктивності підприємництва є наступна формула, за якої ефективність дорівнює результату поділеному на витрати.

Так як результативність є центральною частиною продуктивності, то вона має наступні інтерпретації:

- 1) заключний результат виробничого процесу;
- 2) заключний народногосподарський результат функціонування підприємства;

Процедура розрахунку обсягу ефективності найперше включає визначення критерію та створення належної системи показників.

Критерієм є основна відмінна від інших властивість визначення сутності ефективності виробництва. На підприємстві головним критерієм є максимізація його прибутку.

Науковці виділяють наступну класифікацію ефективності відповідно до отриманого результату [36]:

1) економічна, котра показана через вартісні показники, охарактеризовані проміжними та остаточними результатами виробничої діяльності і включає в себе:

- обсяг реалізованої, товарної або чистої продукції;
- рентабельність виробництва та величина отриманого прибутку;
- економія ресурсів і зниження собівартості;
- продуктивності праці тощо.

2) соціальна, яка зводиться до зменшення робочого тижня, покращення умов праці, безпеки життя, стану навколишнього середовища, збільшення обсягу робочих місць тощо.

3) екологічна визначається гармонійними поєднанням відносин між навколишнім довкіллям та людиною.

4) комерційна розкриває певний наслідок діяльності підприємства, зати чого отримує дохід.

5) абсолютна окреслює питому або загальну ефективність виробництва протягом деякого періоду часу.

6) порівняльна формує підсумок зіставлення існуючих варіантів господарювання та вибору кращого.

7) початкова – це первинний єдино разовий ефект, отриманий внаслідок здійснення підприємницької діяльності.

Ефективність також ще класифікують за такими ознаками, як [36]:

1) характер здійснюваних витрат, включає в себе ефективність використаних ресурсів та витрат. Перше характеризується ефективністю вкладених капіталів і загальних витрат. Друге

обумовлюється ефективністю трудових ресурсів, активів та виробничих фондів;

2) види господарської діяльності. Вони характеризуються ефективністю страхової, виробничої, трудової та інших видів діяльності;

3) рівень об'єкта господарювання. Дана ознака об'єднує в собі загальну ефективність економіки, галузі, окремих підприємств, їхніх підрозділів тощо;

4) тип процесу. Поділяє підходи для оцінки ефективності, враховуючі усі особливості кожного процесу, які відбуваються на підприємстві;

5) мета визначення ефективності поділяється на порівняльну та абсолютну. Перша означає загальну величину ефективності, триману внаслідок діяльності, а друга – порівнює усі можливі варіанти та обирає кращий;

6) умови та рівень оцінювання. За першим критерієм виокремлюють реальну, розрахункову та умовну ефективність, а за другим – ефективність рівня суб'єкта господарської діяльності та суспільства в цілому.

7) міра інтенсивності зростання ефекту. Тут виокремлюють дві групи – мультиплікаційна та первісна. Такий поділ обґрунтований тим, що результатом здійсненої діяльності може бути або одноразовий ефект, або мультиплікаційний.

Ефективність виробничої діяльності проявляє кінцевий корисний ефект від користування живою працею та засобами виробництва. Отож, саме тому, належить розрізняти такі поняття, як ефект та ефективність.

Ефект – це вагоме дійство або результат будь-яких причин та дій. Окремо варто зазначити, що економічний ефект – це наслідок праці людини під час виробництва матеріальних благ.

Слід відзначити, що процес вимірювання ефективності залежить від багатьох факторів. Передусім має місце належна класифікація факторів її зростання за певними критеріями. Вона здійснюється за трьома ознаками:

- 1) за напрямками розвитку та покращення виробництва;
- 2) за місцем реалізації в управлінській системі;
- 3) за видами грошових та матеріальних витрат;

Під час створення системи показників варто притримуватись певних принципів, таких як:

- здійснення стимулюючої функції при застосуванні існуючих резервів підвищення ефективності виробництва;
- відтворення ефективності користування усіх видів вживаних ресурсів;
- спроможність використання критеріїв ефективності щодо керування різними ланками діяльності на підприємстві;
- забезпечення гармонійного зв'язку між критерієм та системою показників.

Зміст визначеності вище наведених понять відображено у відповідних показниках ефективності виробничої діяльності.

1. Узагальнюючі показники: виробництво продукції на одиницю витрат; рівень задоволення потреб на ринку; прибуток до одиниці загальних витрат; рентабельність; обсяг витрат на одиницю товарної продукції.
2. Показники ефективності праці: темп зростання продуктивності, трудомісткість, частка приросту продукції за рахунок продуктивності тощо.
3. Показники ефективності застосування виробничих фондів: фондівдача, фондомісткість, рентабельність, матеріаломісткість.
4. Показники ефективності використання фінансових коштів: оборотність оборотних коштів, питоми капітальні вкладення, строк окупності інвестицій тощо.

Поруч із основними вищеведеними критеріями для поглибленого оцінювання рівня ефективності підприємницької діяльності застосовуються специфічні показники. Вони показують ступінь застосування виробничих потужностей, кадрового резерву, матеріальних ресурсів, устаткування тощо.

Точні види ефективності виділяються не тільки за різноманітністю ефектів діяльності, а й у залежності від того, які саме ресурси беруться для розрахунку – застосовувані чи споживані. Перші – це сукупність уречевленої та живої праці, а другі – поточні затрати на виробництво. З огляду на це, практично у господарській діяльності дані види ресурсів виокремлюють як своєрідні форми прояву загальної ефективності виробництва. Тобто, мається на увазі, витратні та ресурсні підходи до формулювання ефективності із використанням відповідних типів показників.

За витратного підходу результати та витрати окреслюються у надходженнях та відтоках грошових коштів. Ресурсний вирізняється кількістю завершеної продукції для результату, а для затрат – змістом витрачених ресурсів різних видів. Головна різниця між цими підходами у способах їх зарахування. Однак, часом досить важко зв'язати між собою результати та затрати в межах одного періоду.

В ході процесу оцінювання ефективності треба враховувати те, що момент досягнення результату може не збігатися з часом здійснення витрат. Затим не останнє має значення не стільки величина витрат і результатів, а й їх розподіл у часовому просторі. До того ж, не всі затрати вартісно визначаються.

Варто відзначити, що припустимі чинники зростання ефективності виробничої діяльності різні за ступенем впливу, контролю та застосування. На практиці важливим є ґрунтовне знання масштабів, форм, факторів продуктивності керування підприємницькою діяльністю. Через це, постає необхідність деталізації напрямків дій та застосування основних чинників збільшення ефективності підприємницької діяльності суб'єктів господарювання. Цими спрямуваннями є технологія, енергія та матеріали,

устаткування, працівники, продукція, система й організація, стиль керування та методика роботи, інфраструктура, державна політика тощо.

Тільки вправне застосування даної системи вищевказаних чинників дасть можливість забезпечити необхідні темпи розвитку ефективності виробництва. Проте, більш обов'язковим є врахування внутрішніх факторів, а ніж зовнішніх.

1.2. Методичні підходи до оцінки ефективності діяльності переробного підприємства

Проблематика ефективності виробничої діяльності завжди займала основне місце серед проблем економіки нашої країни. Умови ринкової економіки поставлені так, що тільки ті підприємства, котрі досягають високого рівня ефективності виробничої діяльності, можуть бути конкурентоспроможними. У випадку з переробними підприємствами, ефективність залежить, в першу чергу, від рівня використання виробничого потенціалу та якості його формування.

Оцінка ефективності господарської діяльності має конкретну мету для певних споживачів. Ефективність виробничих відносин буде правильно оцінена тільки за відповідного аналізу вкладень в досягнення цільових показників. Саме тому, на практиці використовуються деякі методичні підходи до її оцінки:

- 1) Багатофакторний підхід. Часто зустрічається, проте рідко коли застосовується. Передбачає застосування агрегованих показників.
- 2) Концепція «Performance management». В його основу покладено збалансована система індексів, яка включає в себе фінансові та не фінансові показники. Основним з яких є економічна додана вартість.
- 3) Традиційний підхід. Передбачає оцінювання на основі узагальнюючих показників та показників другого рівня, котрі проводять оцінку застосування окремих видів ресурсів.

У практичному житті не є обов'язковим потреба до визначення результатів всіх ресурсів. Більшість підприємств вважає за необхідне визначення ефективності тих факторів, котрі приймаються придатними показниками діяльності та успіху організації.

Однак, зменшення рівня ефективності застосування одного ресурсу може бути потрібним для збільшення використання іншого. Таке дійство неминуче саме тоді, коли зменшуються загальні затрати. Через існування перспективи компромісного вибору загальний показник ефективності діяльності має давати оцінку сукупним фінансовим наслідкам, а тому і бути фінансовим показником.

Західні науковці виокремлюють три основні види ефективності – це економічна, технологічна та розподілу ресурсів. Проведений ними аналіз є актуальним, адже:

1. Досягається нормативний рівень розвитку економічних, соціальних та демографічних показників.
2. За його основи створюється висновок про неоднорідність агропромислового сектору.
3. Існує можливість оцінки впливу відповідних характеристик аграрних підприємств.

Варто відзначити, що лише аналіз внеску економічної ефективності в досягнення цільових показників дасть їй правильну оцінку. Саме тому, важливо розглянути рівень аргументованості цілей господарства відносно запитів суспільства та процес їхнього зростання.

Практично у житті показники, які опираються на діючі механізми ціноутворення, виступають формою прояву економічної ефективності. Вони охарактеризовують окремі сторони економічних явищ та створюють проблему для точного відбиття минаючих процесів. Необхідно наголосити, що саме економічна ефективність є засобом гарантування соціальної ефективності. Сама по собі економічна ефективність слугує матеріальною основою для вирішення проблем соціальної сфери.

Вчені вже давно сперечаються стосовно обрання критеріальних показників ефективності виробничої діяльності. Головна складність знаходиться у точності їх відбору. Виробництво продукції, зі свого боку, потребує органічної взаємодії основних факторів, таких як:

- жива праця, котра включає суму валового доходу, прибутку на чисельність середньорічних показників чи на одиницю витрат, вартість валової продукції;
- поточні виробничі затрати – це рентабельність, окупність витрат, собівартість валової продукції;
- земля як головний засіб виробництва;
- минула уречевлена праця в основних засобах виробництва.

Процес виробництва спрямований на здійснення обміну кінцевими продуктами задля одержання деяких споживчих цінностей, котрі здатні задовольняти належні потреби людей. Отже, харчове виробництво розуміє у собі затрати ресурсів та отримання відповідних результатів. Втім на одну і ту ж кількість затрачених ресурсів може бути отримана не та сама величина результатів.

Для повноти відтворення оцінки ефективності застосування ресурсів, що споживаються у виробничій діяльності, використовують наступну систему показників:

1) Загальна оцінка ефективності продовольчого виробництва. Вона включає в себе розрахунок:

- вартості товарної та валової продукції на 1 га с/г угідь, 1000 грн основних засобів, 1 грн витрат, на 1-го працівника тощо;
- виробничих витрат на 1 грн валової/товарної продукції;
- середньорічний заробіток на одного працюючого;
- прибуток на 1 га, 1000 грн основних засобів, на 1 грн витрат, 1-го працівника тощо;
- рентабельність.

2) Оцінка ефективності виробництва продовольчих товарів, яка охоплює:

- обсяг виробленої продукції;
- якісні параметри;
- ціна реалізації та собівартість;
- витрати праці на 1 люд-год;
- прибуток та рівень рентабельності.

3) Оцінка ефективності переробної галузі. Вона враховує:

- відсоток виходу основної та побічної продукції, коефіцієнт застосування виробничих потужностей; якісні характеристики товару;
- енергомісткість одиниці товару;
- обсяг виготовленої продукції;
- прибуток на 1 т готового товару та 1 т переробленої сировини;
- собівартість та працемісткість одиниці готової продукції;
- середньорічна заробітна плата одного працівника;
- рівень рентабельності.

4) Оцінка ефективності обслуговування виробничого процесу та реалізації

товару. Сюди входить:

- грошовий та натуральний обсяг наданих послуг на одного працівника, 1000 грн основних засобів, 1000 грн витрат або заробітної плати.
- ступінь виконання договірних обов'язків;
- собівартість;
- прибуток та рівень рентабельності;

5) Оцінка ефективності збутової діяльності. Включає в себе розрахунок:

- приріст обсягу готової продукції;
- місце підприємства на ринку;
- ступінь виконання обов'язків з питань поставки;
- обсяг прибутку.

Для більш повного та правильного формулювання змісту економічної ефективності переробних підприємств набуває вагомого чинну знання економічних підсистем, таких як: соціально-економічні, організаційно-економічні та техніко-економічні.

Дослідження організаційно-економічних умов розуміє під собою відображення найкращих умов для зменшення матеріальних потоків і підтримування невпинної діяльності як засобу збільшення продуктивності та покращення застосування виробничих сил господарства. Господарські процеси, для виконання поставлених цілей, мають відповідати деяким економічним чинникам. Такими факторами є:

- безупинність виробничої діяльності;
  - зменшення витрат;
  - інноваційність виробництва;
  - спеціалізація;
  - гнучкість;
  - автоматизація та механізація;
  - надійність;
  - рівномірне застосування виробничих можливостей тощо.

Техніко-економічні показники визначають національне багатство країни, склад та динаміку населення, а також їх витрати і доходи, бізнес процеси, обмін, поділ та використання ресурсів, зокрема природних. За призначенням вони поділяються на статистичні, аналітичні та планові.

Змістовними ознаками техніко-економічного зростання є:

1. Покращення якості продукції;
2. Швидкість та рівень науково-технічного прогресу;
3. Динаміка ефективності підприємництва;
4. Стрімкість збільшення національного доходу.

Необхідно зауважити, що техніко – економічні показники саме переробних підприємств є підґрунтям для відповідного техніко-економічного аналізу, котрий охоплює сторони виробництва сільськогосподарських підприємств.

Реалізація економічних чинників обумовлює важливість їхнього призначення для оптимального зведення та ефективної роботи виробничих систем. Різноманітність, специфічність, а також підпорядкованість деяким економічним, технічним та природним групам чинників зумовлює відповідне застосування системи ознак для визначення ефективності підприємництва.

Отже, можна з упевненістю стверджувати, що наведена методологія задля оцінювання економічної ефективності переробних господарств промислового комплексу нашої країни дає право:

- 1) здійснювати комплексний аналіз;
- 2) аргументувати правдиві висновки щодо головних причин відмін економічної ефективності господарств;
- 3) надати об'єктивну оцінку рівню цінової конкуренції;
- 4) уточнити основні та допоміжні параметри;
- 5) зробити загальну якісну та кількісну характеристику процесів, котрі відносяться до ефективності діяльності;
- 6) вчасно знаходити відповідь на невдалі зміни зовнішнього кола;
- 7) ухвалювати продумані рішення стосовно покращення структури виробничих підприємств.

Застосування перерахованих вище параметрів в купі дозволить господарствам переробної галузі промисловості контролювати та закріплювати свої позиції на вітчизняному ринку.

1.3. Сучасний стан м'ясопереробної галузі в Україні

М'ясопереробна галузь займає суттєве місце у харчовому комплексі України, постачаючи свіже м'ясо, субпродукти, напівфабрикати, консерви

тощо, вона є найважливішим сегментом ринку нашої країни. На сьогоднішній день нестабільний розвиток даної галузі викликає тривогу, адже це заважає не тільки соціально-економічній ситуації, а й перешкоджає зростанню якості життя населення.

Збалансованість харчування характеризується обсягом споживання тваринницької продукції, що є основним джерелом отримання білків і забезпечує потреби людського організму на 60%. Рекомендованими раціональними обсягами споживання м'яса однією людиною за рік є 80 кг, а мінімальною – 45кг. За статистичними даними обсяги виробництва м'ясної продукції за останні 5 років наведені у наступній таблиці 1.1

Таблиця 1.1.
Виробництво м'яса в Україні
за 2015 – 2020 роки

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2020 у % до 2015
М'ясо у забійній вазі, тис.т	2322,6	2323,6	2318,2	2354,9	2492,4	2477,5	106,67
у т.ч. на 1 особу, кг	54,2	54,5	54,6	55,7	59,3	59,3	109,41

Джерело: [10]

Отже, як видно з таблиці, за останні 5 років обсяг споживання на 1 особу трохи підвищився (на 9%), проте, все одно залишається недостатнім від рекомендованої норми, що є неприйнятним. Загальний обсяг забійної ваги зріс на 6%, що є досить непоганим результатом, однак бажає на краще. Сукупне зростання показників свідчить про поступову стабілізацію кризового стану м'ясопереробного комплексу.

Підприємства гостро відчувають проблему утворення сталих конкурентних переваг, оскільки негативні виробничі процеси, як скорочення обсягів виробництва, поголів'я та продуктивності, суттєво впливають на

ефективність м'ясного комплексу. Попри те, що в Україні є усі необхідні умови для розвитку переробки, виробництво та поголів'я тварин залишають бажати кращого. Дані про це за останні 5 років наведені у таблицях 1.2 та 1.3.

Таблиця 1.2

Виробництво м'яса за видами (у забійній вазі, тис. т)

Продукція	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2020 у % до 2015
Яловичина та телятина	384	375,6	363,5	358,9	369,5	345,4	89,9
Свинина	759,7	747,6	735,9	702,6	708,3	697,2	91,8
М'ясо птиці	1143,7	1166,8	1184,7	1258,9	1381,4	1404,7	122,8
Баранина та козлятина	13,7	13,4	13,5	14,3	13,9	11,5	83,9
Кролятина	13,3	12,2	12,2	12,2	11,6	11,3	85,0
Кони́на	8,2	8	8,4	8	7,7	7,4	90,2
Всього	2322,6	2323,6	2318,2	2354,9	2492,4	2477,5	106,67

Джерело: [10]

У таблиці 1.2 видно, що виробництво всіх видів м'ясної продукції скоротилося за останні роки. Окрім птиці, яке зросло на 22,8%. Такий зріст обумовлений виготовленням курятини, котре за рахунок досить швидкого виробничого циклу забезпечує швидке отримання прибутку. Саме тому інвестори надають перевагу вкладанню коштів саме в цю галузь птахівництва. Ще однією ключовою сировиною для м'ясопереробної сфери є свинина, яка має найменші скорочення, усього лише на 8,2%. Вона є більш традиційним харчовим продуктом у раціоні українців і також має досить короткий виробничий цикл. Все це робить її інвестиційно привабливою галуззю.

Таблиця 1.3

Поголів'я худоби у 2015 – 2020 роках, тис. гол

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2020 у % до 2015
ВРХ	3750,3	3682,3	3530,8	3332,9	3092	2874	76,6
Свині	7079	6669,1	6109,9	6025,3	5727,4	5876,2	83,0
Птиці	203986,2	201668	204830,9	211654,4	220485,8	200651,9	98,4
Вівці та кози	1325,3	1314,8	1309,3	1268,6	1204,5	1140,4	86,0
Кролі	5042,9	4940,4	4773,3	4700	4522,9	4504,7	89,3
Коні	305,8	291,5	264,9	244	224,4	202	66,1

Джерело: ЦОП

Таким чином, розглянувши таблицю 1.3. можна спостерігати зменшення поголів'я усіх видів тварин. Така ситуація зумовлена економічними та соціальними чинниками. Зокрема, скороченню поголів'я сприяли збитковість виробничої діяльності, зменшення реалізаційних цін, а також тривалі періоди вирощування окремих тварин (наприклад у ВРХ).

Однією із найбільших проблем є нездатність забезпечити підприємства вітчизняною сировиною, яка відшкодовується імпортними продуктами поганої якості. Цині господарства мають досить низький рівень навантаження, через нестачу сировини та недостатню кількість попиту на готову продукцію, зумовлену скороченням купівельної спроможності споживачів. Більше того, свій внесок зробило підвищення цін на матеріали, що в свою чергу стало причиною збільшення собівартості на готовий товар. Усі ці фактори укупі мають негативний наслідок для фінансових результатів більшості господарств. На жаль, зараз спостерігається ситуація зменшення рентабельності та збільшення кількості збиткових підприємств. Втім, попри

те, що витрати стають дедалі значнішими та загальний дефіцит попиту на ринку падає, ціни стають все більш вищими.

Рівень розвитку м'ясопереробної галузі харчової промисловості характеризує ступінь продовольчої безпеки України та позначається на здоров'ї і працездатності населення. Окрім цього, його можна розглядати як основу для посилення позицій нашої країни на закордонних ринках. Головними умовами для світової інтеграції є стаке виробництво екологічної, безпечної та якісної сировини.

Для аналізу стану та розвитку м'ясопереробної галузі необхідно, у першу чергу, визначити та провести оцінку чинників економічної сфери. Зовнішніми факторами є: інвестиційне та кредитне регулювання, цінова та податкова політика, дія суб'єктів ринку (споживачів, постачальників, конкурентів, посередників, фінансових структур тощо).

Як уже було зазначено вище, гострою проблемою для м'ясопереробної галузі України є забезпеченість підприємствами сировиною. Хоча прихід імпоротної продукції допомагає притримувати тенденції спаду цін та значно розширює асортимент, державна політика у сфері АПК робить усе можливе для захисту вітчизняного ринку від недбалої конкуренції та створенню умов для розвитку тваринницької галузі.

За даними Державної митної служби та Державного комітету статистики протягом останніх кількох років значно зросла кількість імпортних поставок м'ясо-ковбасних виробів. У 2020 році показник імпорту був 4,7 тис. тон, це у 12 разів перевищує данні останніх п'ятих років та вдвічі більший за минулий рік. Основними постачальниками є європейські країни, так найбільшими з них є Польща (73%) та Іспанія (18%). Така значна частка Польщі обумовлена найперше близькістю розташування, що дозволяє у короткі терміни транспортувати свіжу продукцію. Іншими частими імпортерами є Італія (6%), Німеччина та Франція (по 1% кожна).

Експорт продукції з України так само збільшується, проте його кількість значно поступається імпорту. У 2020 році було експортовано 1,4 тис. тон, це у

2,6 рази більше, ніж за попередній рік. Основними споживачами української продукції у 2020 році були Нігерія – 25% виручки, Грузія – 21%, Азербайджан – 13%, Йорданія – 11% та Молдова – 5%.

Не варто нехтувати рядом інших проблем, такими як: зменшення попиту покупців, подорожчання імпорту, проблема із залученням кредиту, відсутність оборотних коштів тощо. Всі перераховані чинники знаходять свій відбиток на кінцевій ціні м'ясної продукції, що у свою чергу позначається на прибутковості діяльності.

На жаль, на сьогоднішній день стан тваринницької галузі не в змозі задовольнити повною мірою усі потреби переробників. Всі категорії господарств мають по собі занедбану матеріально-технічну базу, низький ступінь концентрації та спеціалізації виробництва, скорочення поголів'я тощо.

Внутрішню сферу діяльності підприємств м'ясної галузі можна охарактеризувати потужністю потенціалів господарств, таких як, фінансовий, виробничий, трудовий, організаційний та інші.

Застарілий комплекс технологічного обладнання є досить громіздким та енергоємним. Наше обладнання має зависокий рівень фізичного та морального зносу, що призводить до суттєвого підвищення собівартості продукції.

Отже, як висновок, варто підсумувати, що стан м'ясопереробної галузі має досить широкий спектр проблем і потребує значних інновацій та взаємовигідних зв'язків. Для покращення ефективності даної галузі, перш за все, треба вдосконалювати сировину базу, розширювати збутові канали, модернізувати технологічну базу тощо.

РОЗДІЛ 2. СТАН ТА ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ "САВИН ПРОДУКТ"

2.1 Організаційно-економічні умови діяльності досліджуваного підприємства

Товариство з обмеженою відповідальністю «Савин Продукт» розташоване у селі Савин, Козелецького району Чернігівської області.

Село Савин розташоване на лівому березі Десни на південному сході Козелецького району, вздовж ґрунтової дороги з м. Остер до села Семиполки Броварського району. Ґрунтові шляхи утримуються в якісному стані - ями відсутні, ґрунт ущільнений. Відстань від с. Савин до м. Остер становить 16 км, до с. Семиполки – 12 км. З іншими населеними пунктами шляхом сполучення для села є дорога з твердим покриттям протяжністю 6 км до автомагістралі Київ – Чернігів. Від самого автошляху і через село прямує хороша асфальтована дорога. Існує автобусне сполучення до м. Козелець Чернігівської обл. У центрі села є відділення Нової пошти. В селі Савин проживає 463 особи.

Основна галузь промисловості с. Савин – харчова. В селі працюють два заводи цієї галузі: ТОВ "Дім спецій" який займається виробництвом комплексних сумішей для різних напрямків харчової промисловості та ТОВ "Савин продукт" - м'ясопереробне підприємство, яке спеціалізується на виробництві натуральної м'ясної продукції.

Загалом можна стверджувати, що підприємство має всі необхідні природно-кліматичні та економічні умови для сприятливого ведення господарської діяльності. Близьке розташування до великих населених пунктів, наявність хорошого сполучення та поштового відділення сприяє швидким поставкам продукції, ТОВ "Дім спецій" є якісним постачальником частини необхідних спецій, а місцеве населення задовольняє потреби в

робочій силі. Середньорічна чисельність працюючих у ТОВ «Савин Продукт» за останні три роки змінилася з 19 осіб у 2018 році до 23 осіб у 2020 році.

Підприємство є юридичною особою від дня його державної реєстрації.

Воно має свій самостійний баланс, поточні, валютні та інші рахунки в банках, товарний знак та печатку зі своєю назвою. Засновником підприємства і директором виступає одна особа зі 100%-вою часткою у статутному капіталі, який становить 600 тис. грн.

Крафтовий завод ТОВ «Савин Продукт» вже понад 12 років займається виробництвом виключно здорових натуральних ковбас. Особливу увагу в Savin Product приділяють дитячій, дієтичній, безплутеновій та безлактозній продукції. Здійснюється пряма доставка з заводу в торговельну мережу м. Київ, області та по всій Україні. Савин Продукт позиціонує своє виробництво як виробництво найякісніших сосисок і ковбас (з найкращого м'яса та спецій)

у поєднанні традиційного здорового харчування та інноваційних виробничих технологій.

Види діяльності (за КВЕД): 10.13 Виробництво м'ясних продуктів (основний); 10.11 Виробництво м'яса; 10.84 Виробництво прянощів і приправ; 46.32 Оптова торгівля м'ясом і м'ясними продуктами; 46.37 Оптова торгівля кавою, чаєм, какао та прянощами; 46.90 Неспеціалізована оптова торгівля.

Предметом виробничої діяльності господарства є заготівля та переробка продукції тваринництва, а також подальша торговельна діяльність в сфері оптової та роздрібною торгівлі. ТОВ «Савин Продукт» є орендарем земельних ділянок, котрі належать фізичним особам та земель, що належать до комунальної і державної власності.

Партнерами підприємства являються Сільпо, Le Siro, Ашан, WineTime, GoodWine, М'ясторія, Еко-Лавка, Новопечерська школа, Еко Ферма, та багато інших.

Кожне підприємство у процесі здійснення своєї виробничої діяльності виконує програму з виготовлення продукції, веде розрахунки, вступає в договірні відносини зі споживачами та постачальниками з метою одержання

прибутку. Завданням виробничої діяльності передбачається випуск та продаж максимального обсягу продукції, належної якості у визначені строки, завдяки сприятливим зовнішньоекономічним умовам, повного застосування робочого потенціалу, науково-технічних і фінансових досягнень для сталого конкурентоспроможного ринку.

Мета аналізу виробничої діяльності полягає в оцінці рівня ефективності застосування ресурсів для виробництва та реалізації продукції.

Підприємство ТОВ «Савин Продукт» займається переробкою м'яса, виробництвом м'ясопродуктів та їх подальшою реалізацією. Асортимент продукції – це сукупність їхніх видів, різноманітності і сортів, об'єднаних конкретною ознакою. Асортимент товарів ТОВ «Савин Продукт» налічує більше 50 найменувань м'ясних виробів. Технологи підприємства проводять постійно велику роботу з розширення асортименту продукції підприємства.

Процес виробництва включає такі основні етапи як: обвалювання, жилкування, соління, подрібнення м'яса, приготування фаршу, формування ковбас, кліпсування, осаджування, обжарювання, варіння, охолодження.

Проектна потужність крафтового заводу становить 115 тон на рік. Значна увага надається упакуванню, більша частина продукції виробляється в клішованій оболонці з фірмовим товарним знаком. Найбільший попит має продукція у натуральній обгортці.

Уся продукція створюється за традиційною українською технологією з використанням досягнень міжнародної промисловості м'ясної переробки для виготовлення натуральних і здорових товарів. Зокрема виготовляються делькатеси м'ясні; сосиски, сардельки і ковбаси; м'ясо та дичина перероблені; м'ясо сушене і зневожене; м'ясо, домашня птиця і дичина консервовані та в іншому упакуванні; м'ясо і риба глибокого заморожування. Продукти ТОВ «Савин Продукт» успішно реалізуються в найліпших мережах магазинів, закладах ресторанів та кафе.

Значного впливу зазнають результати діяльності будь якого комерційного підприємства від асортименту й структури виробництва та

реалізації продукції. Постійне оновлення асортименту продукції з урахуванням змін кон'юнктури ринка являється одним з найважливіших індикаторів ділової активності підприємства.

Проведемо аналіз структури грошових надходжень ТОВ «Савин продукт» за останні три роки, результати якого наведені у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Асортимент продукції і структура грошових надходжень від її реалізації ТОВ «Савин Продукт» за 2018 – 2020 роки

Продукція	2018 р.		2019 р.		2020 р.		2020 р. у
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	% до 2018 р.
Ковбаса	2297,91	39,99	3211,82	40,84	4417,87	43,48	192,3
Сосиски, сардельки	2072,65	36,07	2687,27	34,17	3313,4	32,61	159,9
М'ясні делікатеси	752,75	13,1	1010,58	12,85	1324,96	13,04	176,0
Купати	120,1	2,09	158,07	2,01	220,49	2,17	183,6
Паштет	110,9	1,93	114,03	1,45	221,5	2,18	199,7
Молочні продукти	391,89	6,82	682,63	8,68	662,48	6,52	169,1
Всього	5746,2	100	7864,4	100	10160,7	100	176,8

Проаналізувавши дані таблиці, можна побачити, що грошові надходження протягом останніх трьох років значно зросли, що свідчить про зростання попиту на продукцію підприємства. Так, у 2018 році сума виручки була 5746,2 тис. грн, а у 2020 зросла до 10160,7 тис. грн, або на 76,8%.

Найшвидшими темпами збільшувалися надходження від реалізації паштетів та ковбас – майже в 2 рази, а найповільнішими – від реалізації сосисок і сарделек (на 60%).

Протягом аналізованого періоду незмінним залишилась лідируюча позиція ковбас, які займають найбільшу частку, так у минулому році вона склала 43,48%. Друге місце відведено під соєиски та сардельки, частка яких у 2020 році дорівнювала 32,61%. Передусім, це пов'язано із більш широким асортиментом даних товарів. Найменшу частку займають кунати та паштет, близько 2% кожне.

Так, можна зробити висновок, що спеціалізацією підприємства є виробництво ковбасних виробів.

Обсяг виробництва продукції та обсяг її реалізації є взаємопов'язаними показниками. Темпи росту цих показників безпосередньо впливають на величини витрат підприємства, його прибутку та рівня рентабельності. Показники економічної ефективності підприємства є реальним зображенням ефективності та прибутковості господарської діяльності. Вони в достатній мірі характеризують її завдяки порівнянню затрат та виручки.

Підвищення рівня ефективності промислового виробництва дає змогу збільшувати доходи підприємства, що також є основою зростання та покращення виробництва, збільшення оплати праці і покращення трудових умов для робітників, що працюють у цій галузі.

У наступній таблиці 2.2 проведено аналіз основних техніко-економічних показників виробничо-економічної діяльності підприємства ТОВ «Савин продукт».

За досліджуваний період на підприємстві збільшується вартість основного капіталу, вартість валової продукції та загальні витрати. Зростання вартості валової продукції є досить незначним (всього лише на 10%), порівняно з іншими показниками, що є досить поганим результатом діяльності.

Витрати підприємства та його дохід зросли на 75% та 76,8% відповідно. Оскільки витрати збільшуються повільніше, то прибуток підприємства збільшився на 115,9 тис. грн. Відповідно і рівень рентабельності діяльності має тенденцію до зростання. Величина цього показника зросла більше, ніж у 2 рази. Однак його відсоткове значення залишається на низькому рівні (1,59%), що є поганим. Це пов'язано з тим, що величина чистого прибутку є

досить незначною (158,5 тис. грн) у порівнянні із собівартістю (7617,2 тис. грн).

Таблиця 2.2

Техніко – економічні показники виробничо - економічної діяльності

ТОВ «Савин Продукт»

Показник	2018 р.	2020 р.	2020 р. у % до 2018 р.
Дохід підприємства, тис. грн:	5746,2	10160,7	176,8
Витрати підприємства, тис. грн	5694,3	9967,4	175
Повна собівартість, тис. грн	3905,4	7617,2	195,04
Чисельність працівників, осіб	19	23	121,1
Вартість основного капіталу, тис. грн	963,8	1144,65	118,8
Прибуток від продаж, тис. грн	1840,8	2543,5	138,17
Чистий прибуток, тис. грн:	42,6	158,5	372,07
<i>На 1 середньорічного працівника припадає, тис.грн :</i>			
• доходу підприємства	302,43	446,3	147,6
• чистого прибутку	2,24	6,89	307,6
Норма прибутку, %	1,15	3,96	X
Рівень рентабельності продаж, %	47,12	33,39	X
Рівень рентабельності підприємства, %	0,75	1,59	X

Отже, загалом можна стверджувати, що ефективність використання поточних витрат підприємством ТОВ «Савин Продукт» досить непогана і постійне зростання цього показника є позитивним явищем.

2.2 Стан ресурсного забезпечення підприємства

Однією із головних умов господарської діяльності є забезпеченість підприємства ресурсами, і ця проблематика завжди була і буде основою ефективного виробництва. Термін «ресурси» можна розглядати як резерви, засоби, джерела та можливості для досягнення мети. Вони є чинником внутрішніх запасів, ефективність застосування яких допомагає у забезпеченості потреб підприємства і суспільства загалом.

Роль ресурсів у досягненні підприємницьких цілей визначається системою показників, котрі характеризують ефективність їхнього використання та впливають на кінцеві результати господарської діяльності. Дану систему можна поділити на три великі категорії: трудові, майнові та фінансові ресурси.

Трудові ресурси — це та частина працездатного населення, котра за своїм віком, а також освітніми і фізичними характеристиками відповідає певній галузі діяльності [39]. Вони є досить важливим елементом кадрового забезпечення підприємства. Усіх працівників ТОВ «Савин продукт» можна поділити на дві категорії:

1. виробничо-промисловий — це працівники, котрі займаються виробництвом та обслуговуванням;
2. непромисловий — той персонал, що зайнятий у соціальній сфері діяльності компанії.

Для звичайного сталого функціонування підприємства необхідна його достатня забезпеченість персоналом. Від цього параметру залежить якісний та кількісний стан виробленої продукції, а основою виробничої діяльності є саме раціональне застосування трудових ресурсів. Робочі кадри є провідною складовою продуктивних сил харчового комплексу, а їх праця є рішучим фактором господарської діяльності.

Згідно вищенаведених даних, чисельність працівників за останні три роки зросла на 21% або на 4 людини. Це свідчить про розширення виробництва, що підтверджується збільшенням обсягу реалізованої продукції.

Для характеристики трудового потенціалу ТОВ «Савин Продукт» проведемо для початку аналіз ефективності застосування робочої сили на підприємстві, результати якого представлені у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

**Аналіз ефективності використання робочої сили у ТОВ «Савин
Продукт»**

Показники	2018	2019	2020	2020 у % до 2019
Кількість робітників, чол.	19	21	23	121,05
Відпрацьовано за рік, тис. люд-год	38,0	42,0	46,18	121,53
у т.ч. на 1 робітника, тис. люд-год.	2	2	2,01	100,5
Виручка від реалізації, тис. грн	5746,2	7864,4	10160,7	176,8
Продуктивність праці, тис. грн/працівника	302,4	374,5	441,8	146,1

Аналізуючи дані з таблиці 2.3, можна побачити, що кількість відпрацьованих людино-годин зростає на 21%, при цьому продуктивність праці на 1 особу збільшується на 46,1%. Це пов'язано зі збільшенням чисельності персоналу на 4 людини та постійним удосконаленням виробничого процесу.

Чималу роль в економічному розвитку підприємства відіграє його капітал, котрий, тим самим, виступає основним об'єктом у фінансовому керуванні. Саме тому, для утворення капіталу господарства необхідне задоволення потреб у купівлі потрібних активів, а також оптимізація

структури з боку ефективного забезпечення умов його використання. Варто пам'ятати і про те, що покращення економічних способів організації та керування експлуатацією машин є не менш важливим фактором для поліпшення застосування основного капіталу.

Показники, які характеризують наявність, рух і технічний стан основних засобів підприємства наведено у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Аналіз наявності, руху і технічного стану основних засобів підприємства ТОВ «Савин Продукт»

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Вартість основного капіталу, тис. грн	963,8	1006,4	1144,65
Коефіцієнт зносу, %	54,22	56,34	57,38
Коефіцієнт придатності, %	45,78	43,66	42,62
Коефіцієнт оновлення, %	86,39	113,60	65,69
Коефіцієнт вибуття, %	64,16	48,78	72,37

Отже, згідно даних таблиці 2.4 вартість основного капіталу збільшується на 18,8% за аналізований період, що свідчить про збільшення основних засобів, розширення асортименту продукції і нарощування обсягу виробництва. Коефіцієнт зносу основних засобів за останні три роки зріс на 3 відсоткових пункти. Це є негативним результатом, адже показник відображає погіршення стану матеріально-технічної бази підприємства. Динаміка коефіцієнта придатності також, аналогічно коефіцієнту зносу, характеризує погіршення стану основних фондів та їхнє зношування. Коефіцієнт оновлення зменшився на 20,7%, але це не є поганим результатом через те, що в попередньому 2019 році на підприємстві модернізували значну частку обладнання. Про це свідчить значення показника оновлення 113,6%. Коефіцієнт вибуття при цьому зріс на 8,2%.

Отже, підприємство має значну частину зношених основних засобів, що, звичайно, є негативним для виробництва. Але на підприємстві приділяють

велику увагу удосконаленню виробничих процесів і постійно оновлюють матеріально-технічну базу, що підтверджується показниками оновлення і вибуття.

Для проведення оцінювання становища та ефективності застосування капіталу фірми використовують наступну групу показників: капіталомісткість, капіталовіддача, рентабельність та інші. Вирішальним чинником у зростанні ефективності виробничої діяльності господарства є удосконалення користування основним капіталом. Існують два напрямки для цього:

- 1) інтенсивний, який передбачає за собою збільшення обсягу випуску продукції завдяки повнішому застосуванню основного капіталу й обладнання за продуктивністю праці та потужністю;
- 2) екстенсивний, передумовою котрого є зростання робочого часу обладнання у календарному періоді.

У таблиці 2.5 представлена оцінка рівня використання підприємством основного капіталу. Для цього були використані дані про вартість основного капіталу та узагальнюючі показники: капіталовіддача, капіталомісткість, капіталоозброєність, норма прибутку.

Аналізуючи дані, наведені в таблиці 2.5, можна побачити, що вартість основного капіталу зросла на 18,8%. Темпи збільшення обсягу реалізованої продукції більше темпів зростання вартості основних засобів, що оцінюється позитивно.

Економічна ефективність застосування основного капіталу, яка характеризується показниками капіталовіддачі, капіталомісткості та нормою прибутку, за період 2018–2020 роки покращується.

При збільшенні обсягу реалізації продукції майже на 77% капіталовіддача зростає майже в 1,5 рази, на 35,3% зменшується капіталомісткість, що свідчить про зниження затрат основного капіталу на одиницю продукції. Збільшення показника капіталовіддачі являється одним з факторів інтенсивного росту обсягу випуску продукції.

НУБІП України

Таблиця 2.5
Динаміка забезпеченості підприємства основним капіталом та його використання

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 р. у % до 2018 р.
Обсяг реалізації, тис. грн	5746,2	7864,4	10160,7	176,8
Вартість основного капіталу, тис. грн	963,8	1006,4	1144,65	118,76
Кількість робітників, чол.	19	21	23	121,15
Чистий прибуток, тис. грн	42,6	59	158,5	372,1
Капіталовіддача, грн	5,96	7,81	8,88	149,0
Капіталомісткість, грн	0,17	0,13	0,11	64,71
Капіталоозброєність, тис. грн	50,73	47,92	49,77	98,11
Норма прибутку, %	1,15	1,49	3,96	X

Норма прибутку у динаміці зростає, що підтверджує ефективне використання підприємством свого основного капіталу. Загалом це приводить до зростання прибутку підприємства.

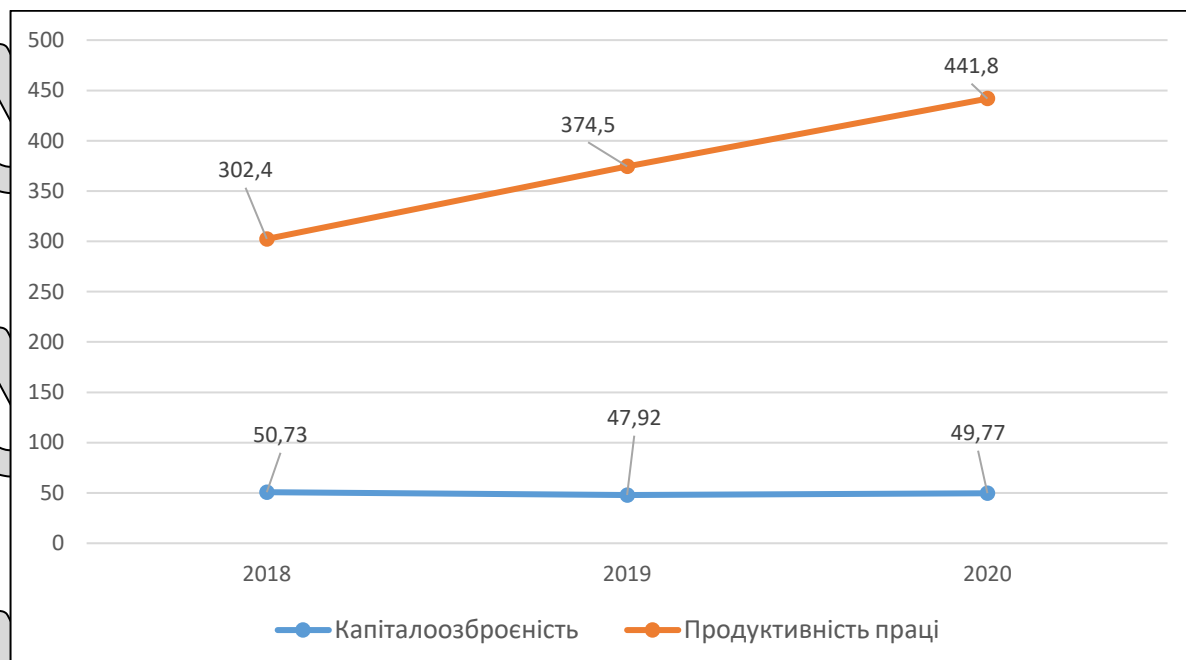
Показник капіталоозброєності, який відображає забезпеченість працівників підприємства основним капіталом, за аналізований період скоротився майже на 2%. Робити висновки щодо зміни цього показника потрібно лише у його прив'язці до значення продуктивності праці. Динаміка даних цих показників ТОВ «Савин Продукт» за період 2018 – 2020 років приведена на малюнку 2.1.

Згідно даних малюнка 2.1 видно, що темпи зростання продуктивності праці за аналізований період перевищують темпи зростання капіталоозброєності, що свідчить про раціональне використання ресурсів підприємства.

НУБІП України

Малюнок 2.1
Динаміка показників капіталозброєності та продуктивності праці

ТОВ «Савин Продукт»

Рациональне використання матеріальних ресурсів є одним з головних

чинників зростання виробничої діяльності та зниження собівартості продукції,

а відповідно і підвищення прибутку та рівня рентабельності. Враховуючи той факт, що майже в усіх галузях матеріальні ресурси займають велику частку у витратах, існує необхідність їх постійно поповнювати. В основі аналізу

застосування матеріалів лежить оцінка рівня ефективності їх використання при виконанні плану випуску продукції, котра наведена у таблиці 2.6.

Згідно вищенаведеної таблиці, матеріальні витрати збільшуються на 37,2% внаслідок розширення виробництва.

Підвищення рівня матеріаловіддачі на 29% та зниження матеріалоемності на 22,5% свідчать про ефективне управління та рациональне використання матеріальних ресурсів, що забезпечує постійне зростання обсягів виробництва й зниження собівартості продукції.

Таблиця 2.6

Ефективність використання матеріальних ресурсів у підприємстві ТОВ «Савин-Продукт»

Показник	2018	2019	2020	2020 у % до 2018
Виручка від реалізації, тис. грн	5746,2	7864,4	10160,7	176,8
Матеріальні витрати, тис. грн	1788,9	2961,0	2454,3	137,2
Собівартість продукції, тис. грн	3905,4	4831,5	7617,2	195,04
Виробничі матеріальні запаси, тис. грн	1839,4	1206,0	1209,75	65,77
Матеріалоемність, грн	0,31	0,38	0,24	77,42
Матеріаловіддача, грн	3,21	2,66	4,14	128,97
Питома вага матеріальних ресурсів в собівартості, %	45,81	61,29	32,22	X
Оборотність матеріальних запасів	3,12	6,52	8,4	269,23
Тривалість одного обороту, дні	115,4	55,2	42,9	37,18

Питома вага матеріальних ресурсів у собівартості знизилась на 13,6 відсоткових пункти, що є досить непоганим результатом. Значно прискорилась оборотність матеріальних запасів (майже в 2,7 раз), що дозволило скоротити тривалість 1-го обороту на 72,5 дні.

Фінансові ресурси підприємства посідають значне місце у функціонуванні підприємства, розширюючи та оновлюючи основні фонди, соціальні заходи й оплату праці. Важливим фактором у безперервності господарської діяльності є визначення оптимальної потреби у фінансових запасах, джерелах формування, забезпечення структури тощо.

М.Я. Коробов стверджує, що фінансові ресурси підприємства – це його власні і позичкові грошові фонди цільового призначення, котрі формуються у процесі розподілу і перерозподілу національного багатства, валового

внутрішнього продукту і національного доходу та застосовується у статутних цілях підприємства [35].

Оцінка фінансового стану господарства дає змогу визначити наступні кроки у роботі таким чином, аби досягти найвищих результатів. Цей аналіз є необхідним для розробки плану фінансового оздоровлення компанії. Для нього застосовують систему показників оцінки ліквідності, платоспроможності, стійкості тощо. Результати такого аналізу по господарству ТОВ «Савин Продукт» наведені у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Показники фінансового стану ТОВ «Савин Продукт»

Показник	2018 р.	2020 р.
1	2	3
Оцінка ліквідності		
Чистий оборотний капітал, тис. грн	361,5	164,5
Коефіцієнт покриття	1,13	0,94
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,46	0,52
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,10	0,08
Маневреність робочого капіталу	0,38	0,48
Оцінка платоспроможності		
Коефіцієнт автономії	0,26	0,28
Коефіцієнт фінансової залежності	3,84	3,54
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	0,20	0,14
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,38	0,14
Оцінка ділової активності		
Оборотність дебіторської заборгованості	5,82	6,12
Оборотність кредиторської заборгованості	3,08	5,79
Коефіцієнт оборотності активів	1,55	2,35

1	2	3
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	5,96	8,3
<i>Продовження таблиці 2.7</i>		
<i>Оцінка рентабельності, %</i>		
Рентабельність активів	0,01	0,04
Рентабельність власного капіталу	-0,04	0,13
(Рентабельність діяльності)	0,75	1,59
Рентабельність продукції	1,09	2,08

Чистий оборотний капітал – це грошові кошти, які залишилися після покриття зобов'язань. Його наявність свідчить про змогу сплачувати свої поточні зобов'язань та розширювати наступну діяльність. Негативним явищем є зменшення цього показника на 197 тис. грн за останні три роки.

Коефіцієнт покриття показує достатність ресурсів на підприємстві, котрі можуть бути застосовані для погашення поточних зобов'язань. Нормативним значенням для даного показника є 1 - 2. Якщо в 2018 році цей показник був достатнім, то в 2020 році його значення 0,94, що говорить про зменшення обсягу наявних власних вільних ресурсів у розпорядженні підприємства. Отримані дані вказують на те, що підприємство не є в достатній мірі платоспроможним, тобто йому не вистачає наявних ресурсів для погашення поточних зобов'язань, а на 1 грн короткострокових зобов'язань у минулому році припадає всього лише 0,94 грн активів.

Коефіцієнт швидкої ліквідності вказує на платіжні можливості підприємства по відношенню до оплати поточних зобов'язань при умові своєчасності розрахунку з дебіторами. Нормативне значення показника має знаходитись у межах 0,5 – 1. У 2019 році він був трохи менший, проте у 2020 році спостерігалось його підвищення. Це означає, що на кожну гривню поточних зобов'язань припадає 0,52 грн високоліквідних оборотних активів, тобто у підприємства залишаються найбільш ліквідні – грошові кошти та їх еквіваленти.

Оскільки значення коефіцієнта швидкої ліквідності менше, ніж значення коефіцієнта поточної ліквідності, то поточні активи підприємства незначно залежать від його запасів.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності відображає, котра частина боргів компанії може бути виплачена негайно. У ТОВ «Савин продукт» виявлено недостатньо поточних активів. У 2020 році цей показник зменшився на 0,02, що вказує на значну дебіторську заборгованість, сформовану у цей період роботи.

Маневреність робочого капіталу визначає частку запасів у загальній сумі обігових коштів. Цей показник означає чи здатне підприємство покривати обсяг запасів за допомогою власних коштів. В динаміці цей показник зріс, на 0,10 пунктів, тобто у підприємства є необхідність у залученні додаткових позичкових коштів, адже його фінансові витрати є значними.

Коефіцієнт автономії позначає питому вагу власного капіталу у сукупності засобів, авансованих у його діяльність. Фінансова автономія ТОВ «Савин Продукт» від зовнішніх джерел є досить низькою за досліджуваний період, показник значно менший за нормативне значення, яке знаходиться у діапазоні 0,4 – 0,6. Інакше кажучи, господарство значно залежить від позикових коштів і здатне фінансувати лише 28% активів за рахунок власних коштів у 2020 році. Однак за досліджуваний період значення зросло на 2%, компанії варто реінвестувати прибуток, щоб прогрес і надалі спостерігався.

Коефіцієнт фінансової залежності показує залежність господарства від залучених засобів. За досліджуваний період спостерігається зменшення даного показника, однак його значення все одно є вищим за нормативне (1,67 – 2,5). Це говорить про значний рівень фінансових ризиків і буде найкращим варіантом нарощувати обсяги власного капіталу. Для цього можна вкладати прибуток у розвиток компанії або проводити додаткову емісію акцій.

Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами має тенденцію до скорочення і є нижчим за нормативне значення (>0,5). Тобто,

«Савин Продукт» не в повній мірі забезпечене власними оборотними коштами.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу характеризує, котра частина власного капіталу застосовується у фінансуванні поточної діяльності.

Значення цього показника за досліджуваний період знизилась на 0,24, інакше кажучи, скоротилась та частина власного капіталу, котра вкладена в оборотні засоби.

Оборотність дебіторської заборгованості означає швидкість обертання дебіторської заборгованості за період аналізу наданого комерційного кредиту.

Збільшення цього показника на 0,3 є позитивною тенденцією. Це означає, що підприємство почало швидше отримувати кошти від своїх боржників.

Оборотність кредиторської заборгованості за останні три роки зросла на 2,71, що негативним результатом. Порівнюючи суму кредиторської та дебіторської заборгованостей, можна зробити висновок, що підприємство використовує кредиторську заборгованість для фінансування своїх дебіторів, а також інших активів.

Коефіцієнт оборотності активів показує ефективність використання фірмою всіх наявних ресурсів. В динаміці значення цього показника зростає на 0,8, що є досить непоганим результатом. Для подальшого його збільшення, підприємство може продати частину невикористовуваних активів.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу на підприємств ТОВ «Савин продукт» зріс у 2020 році на 2,34. Це є позитивною тенденцією завдяки збільшенню доходу компанії і означає, що компанія ефективно використовує власний капітал.

Рентабельність активів зросла на 0,03%, що означає збільшення ефективності використання активів, тобто підприємство оптимізувало структуру оборотних активів і збільшило суму свого прибутку.

Рентабельність власного капіталу показує ефективність вкладення коштів у підприємство. Отриманий у 2020 році прибуток з кожної гривні власного капіталу збільшився на 0,09.

Рентабельність діяльності ТОВ «Савин Продукт» за останні три роки зросла на 0,84, що свідчить про підвищення ефективності господарської діяльності підприємства.

Рентабельність продукції зросла на 0,99. Це означає, що підприємство контролює виробництво та реалізацію продукції і отримує достатній чистий прибуток. Зростання цього показника свідчить про поліпшення результатів діяльності підприємства.

Отже, загалом щодо фінансового стану ТОВ «Савин Продукт» можна зробити висновок, що в 2020 році у розпорядженні підприємства зменшується обсяг наявних власних вільних ресурсів. Аналіз платоспроможності показав, що підприємство не є достатньо стійким, не стабільно працює. Однак, аналіз ділової активності показав, що господарство є платоспроможним, конкурентоспроможним і його зобов'язання вчасно виконуються та у повній мірі. Аналіз рентабельності продемонстрував, що підприємство є рентабельним за всіма пунктами балансу.

2.3 Економічна ефективність діяльності підприємства

Проблематика оцінки ефективності виробництва посідає основне місце в аналізі діяльності господарства. Ефективність виробництва – це категорія, котра означає результативність діяльності. Вона вказує не тільки на приріст обсягу, а й на витрачені ресурси, тобто означає якість економічного зростання.

Одним із головних показників економічної ефективності є собівартість продукції, яка залежить від обсягу виробництва, її реалізації та затрат. На собівартість промислової продукції впливає велика кількість взаємопов'язаних економіко-галузевих факторів, основними з яких є: рівень інтеграції, концентрації та спеціалізації, забезпеченість ресурсами, ціни на послуги та виробничі засоби, рівень продуктивності й оплати праці, організаційно-економічний рівень підприємства та якість продукції, що випускається тощо.

Собівартість продукції, являючи собою витрати підприємства на виробництво, служить основою для порівняння витрат та доходів, тобто самоокупності, яка, в свою чергу, є основною ознакою ринкового господарського розрахунку. Собівартість – це один із головних показників ефективності використання ресурсів.

Показник собівартості показує успіхи та невдачі підприємства в організації його виробничої діяльності. Якщо собівартість такої ж або аналогічної продукції конкурентів нижче, то це означає, що виробництво та реалізація на нашому підприємстві були організовані нерационально.

Відповідно, існує необхідність внести корективи. Які саме зміни потрібні допоможе вирішити саме собівартість, так як вона є одним із чинників формування асортименту.

Узагальнюючим показником собівартості продукції являється динаміка затрат на 1 гривню виручки.

Проведемо аналіз динаміки зміни показника затрат на гривню реалізованої продукції за останні три роки по підприємству (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Динаміка затрат на 1 гривню виручки від реалізації продукції

ТОВ «Савин Продукт»

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 р. у % до 2018 р.
Дохід від реалізації продукції, тис. грн	5746,2	7864,4	10160,7	176,83
Собівартість продукції, тис. грн	3905,4	4831,5	7617,2	195,04
Витрати на 1 грн доходу від реалізації, грн	0,68	0,61	0,75	110,29

Як видно з таблиці, показник витрат на 1 грн доходу зріс на 10,3%, що означає скорочення ефективності виробництва і пов'язано з тим, що темп приросту собівартості значно перевищує темпи збільшення виручки. За

досліджуваний період величина собівартості продукції зросла на 95%, а величина виручки від реалізації – всього на 76,8%.

Найменший показник витрат на 1 грн доходу від реалізації є історичався в 2019 році – 0,61, тобто на отримання кожної гривні виручки підприємство витратило 61 коп. Найменший прибуток з кожної вирученої гривні отриманий у 2020 році і становив 25 коп.

Загалом аналіз динаміки показників таблиці 2.8 свідчить про прибутковість діяльності підприємства, оскільки витрати на 1 грн доходу від реалізації продукції менше 1. Це говорить про запас міцності на підприємстві, хоча збільшення цього показника є негативним процесом.

Економічна ефективність виробництва продукції м'ясопереробної галузі є відтворенням результатів діяльності підприємства та повністю її розкривають через порівняння доходів та витрат. Вона означає одержання максимально можливої кількості продукції при найменших витратах роботи та грошей на виробництво одиниці товару і визначається відношенням отриманих результатів до затрат виробничих засобів і живої праці.

Показники ефективності виробничої діяльності є індикаторами, котрі відображають стан і динаміку економічних процесів для прийняття вірних управлінських рішень. Ефективність будь-якого виробництва найперше характеризується сумою одержаного прибутку та рентабельністю. Функціональність підприємства буде тим ефективнішою, чим вище її прибуток і більше рівень рентабельності, а відповідно і кращий та стійкіший фінансовий стан.

Прибуток реалізованої продукції залежить від трьох чинників, таких як: обсяг реалізації, собівартість та реалізаційні ціни. Реалізаційний обсяг може мати як позитивний, так і негативний вплив на результати діяльності. Так, зростання рівня рентабельних продажів спричинює пропорційне зростання рівня прибутку, а зростання збиткового – до падіння суми прибутку.

Ще одним, не менш важливим, показником ефективності виробничої діяльності є рівень її рентабельності, котрий визначається співвідношенням

прибутку і повної собівартості реалізованої продукції у відсотковому виразі. Даний показник характеризує величину прибутку на 1 грн затрат і показує ефективність його застосування у поточному періоді.

Аналіз економічної ефективності виробничої діяльності підприємства ТОВ «Савин Продукт» наведений у наступній таблиці 2.9.

Дані таблиці свідчать, що найкращий прибуток і показник рентабельності реалізації продукції спостерігалися в 2019 році - 3032,9 тис. грн і 62,8% відповідно.

Таблиця 2.9

**Показники рентабельності підприємства ТОВ «Савин продукт»
за 2018 – 2020 роки**

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 р. у % до 2018 р.
Дохід від реалізації, тис. грн	5746,2	7864,4	10160,7)	176,83
Собівартість реалізованої (продукції, тис. грн	3905,4	4831,5	7617,2	195,04
Прибуток, тис. грн	1840,8	3032,9	2543,5	138,17
Рентабельність, %	47,12	62,77	33,39	X

Оскільки величина собівартості продукції зростає більш швидкими темпами, ніж величина доходу від реалізації, 95% проти 76,8% відповідно, то величина прибутку збільшується всього на 38,2%.

Розглянувши вищенаведену таблицю, можна спостерігати позитивну динаміку показників, окрім рентабельності, яка зменшилася майже на 13,7 відсоткових пункти. Загалом, варто відзначити, що зростання всіх показників є досить позитивним результатом господарської діяльності підприємства.

**РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ М'ЯСОПЕРЕРОБНОГО
ПІДПРИЄМСТВА**

3.1. Економічна ефективність використання удосконаленої рецептури ковбасних виробів

Активізація інноваційних процесів є дуже важливим фактором розвитку економіки і повинна торкатися виробничого сектору. Для більшості вітчизняних підприємств процеси покращання показників фінансово-господарської діяльності тісно пов'язані з запровадженням нових технологій та удосконалених технологічних процесів, які б дозволяли знизити собівартість виробленої продукції. Але це повинна бути не просто якісна продукція, а яка є необхідною споживачам і забезпечує їхні потреби.

В ТОВ «Савин продукт» у виробництво постійно вводяться нові види продукції удосконалених рецептур для задоволення все зростаючих потреб споживачів.

Інноваційна політика підприємства направлена на розроблення, створення і впровадження в виробничий процес ковбасних виробів різних видів, використовуючи нові й удосконалені технології.

Вагоме значення для економічної ефективності має розрахунок показника собівартості, що позначає якість роботи та формує рівень його дохідності.

До того ж, собівартість складає частину вартості продукції та показує, скільки коштує виробництво товару для підприємства, а тому собівартість являє собою основу ціноутворення. Чим вона більша, тим більша буде і ціна за інших рівних умов. Різниця між ціною та собівартістю складає прибуток. Таким чином, для збільшення рівня прибутку необхідно або збільшити ціну, або знизити собівартість. Останнє можливе за рахунок скорочення витрат, які включені в собівартість.

Собівартість окремої продукції відображає затрати підприємства на виробництво даного виду товару. Цей показник необхідний для того, аби підприємство мало можливість визначити, на скільки ефективно виробництво того чи іншого продукту при сформованих на ринку цінах на даний вид і при

рівні затрат цього підприємства (собівартості). Якщо така собівартість вища за ринковий рівень ціни на дану продукцію, то підприємству необхідно або відмовлятися від виробництва даного виду продукції, або знижувати свої витрати. У зв'язку з цим підприємство, не регламентоване чинним законодавством до визначення собівартості продукції, змушене постійно розраховувати цей показник для організації беззбиткового виробництва.

Проведемо аналіз собівартості запропонованих рецептур продукції. Для порівняння використовується контрольний зразок з використанням рецептури підприємства та дослідні, в яких замінюється деяка сировина або змінюються норми витрат.

Витрати на виробництво 100 кг «Сосиска Живильна» по статті

«Сировина та основні матеріали»

Статті витрат	Ціна, грн/кг	Контроль		Дослідний зразок	
		Норма, кг	Витрати, грн	Норма, кг	Витрати, грн
1	2	3	4	5	6
Філе куряче	94	48,3	4540,2	51,92	4880,48
Олія соняшникова	57,6	28,0	1612,8	30,10	1733,76
Червона ікра	2700	6,5	17550	-	-
Молоко сухе	108	5,0	540	3,0	324
Спельта гідратована	65	-	-	10,0	650
Гриби печериці	38	-	-	2,6	98,8
Вода/лід	6	9,545	57,27	-	-
Нітрит натрію	45	0,005	0,23	-	-
<i>Продовження таблиці 3.1</i>					
1	2	3	4	5	6
Сіль кухонна морська	17	1,8	30,6	2,0	34

Цукор	30	0,2	6	0,1167	0,65
Екстракт мускатного горіху	2122,08	0,1	212,21	0,1167	247,65
Екстракт перцю	450	0,1	45	0,1167	52,52
Екстракт перцю духмяного	318	0,1	31,8	0,1167	37,11
Норі	1210	0,35	423,5	-	-
Всього	x	100	23436,81	100	8058,32

Проаналізувавши нижченаведену таблицю, можна побачити, що зміна рецептури позитивно вплинула на собівартість сировини, яку вдалось зменшити майже в три рази (на 15378,49 грн). Найбільше на це вплинула відмова від дорогих інгредієнтів таких як, ікра та норі. Також з рецептури прибрали цукор, нітрит натрію та воду. Натомість, на заміну було додано спельтове борошно та гриби печериці для компенсації відсутньої ікри. Однак, така заміна змусила збільшити концентрацію курячого філе та соняшникової олії на 7% кожену.

Загалом зміна рецептури не суттєво вплинула на виробництво, змінивши колір фаршу з блідо-жовтого на блідо-сірий. Смак грибів не виражений. Відчувається легкий свіжий запах солі, інших сторонніх запахів не виявлено.

Для більшого розширення асортименту продукції підприємства та зменшення виробничих витрат, а також збільшення кола споживачів та повнішого задоволення їхніх потреб пропонується ще одна удосконалена рецептура «Королівської сосиски». Витрати на виробництво 100 кг цієї продукції, виготовленої за традиційною та удосконаленою технологіями, представлені в таблиці 3.2.

НУБІП України

Таблиця 3.2

Витрати на виробництво 100 кг «Королівської сосиски» по статті

«Сировина та основні матеріали»

Статті витрат	Ціна, грн/кг	Контроль		Дослідний зразок	
		Норма, кг	Витрати, грн	Норма, кг	Витрати, грн
Філе куряче	94	42,7	4013,8	42,48	3993,12
Олія соняшникова	57,6	25	1440	17,12	986,11
Морепродукти (креветка та кальмар)	310	15,6	4836	15,6	4836
Молоко коров'яче сухе	108	5	540	3	324
Спельтове борошно	65	-	-	11,7	760,5
Вода/лід	6	8,55	51,3	8,55	51,3
Нітрит натрію	45	0,15	6,75	-	-
Цукор	30	0,2	6	-	-
Сіль кухонна	6,3	2	12,6	1,2	7,56
Екстракт мускатного горіху	2122,08	0,2	424,42	0,15	318,31
Екстракт перцю	450	0,1	45	0,1	45
Екстракт перцю духмяного	318	0,1	31,8	0,1	31,8
Карі	35	0,4	14	-	-
Всього	x	100	11421,67	100	11353,7

Отже, з таблиці 3.2 видно, що зміна рецептури дозволила трохи скоротити витрати на сировину (на 67,97 грн). Так було відкинуто такі інгредієнти, як карі, цукор та нітрит натрію. Замість того було введено

спельтове борошно. Його використання дозволило трохи зменшити норми з використання м'яса (на 0,5%), олії (на 31,5%), молока та солі (на 40% кожний).

Таким чином, зміна рецептури суттєво не вплинула ні на якість, ні на обсяг виробленої продукції. Лише трохи змінився колір фаршу, з блідо-жовтого на блідо-сірий та з'явилась невелика пористість. Смак залишився таким самим, достатньою мірою відчувається смак спецій та морепродуктів. Сторонні запахи та присмак відсутні.

Технологічний процес для виготовлення обох зразків кожного з запропонованих видів однаковий, тому розрахунок наступних статей витрат представлений для всіх одночасно.

У наступній таблиці 3.3 проведено розрахунок допоміжних матеріалів на виробництво 100 кг продукції.

Таблиця 3.3

Витрати на допоміжні матеріали на виробництво 100 кг продукції

Стаття витрат	Ціна, грн/од.	Норма	Витрати, грн
(Оболонка штучна, м	12]	200]	2400]
Ящики стандартні (60x40x20), шт	90	6	540
Етикетка, шт	0,5	334	167
Вакуумна упаковка, шт	0,9	(334]	300,6
Всього	x	x	3407,6

Таким чином, враховуючи той факт, що об'єм кожного з трьох видів сосисок однаковий, відповідно витрати матеріалів у всіх будуть одні і ті самі.

А саме, для пакування, необхідні: штучна оболонка для кожної сосиски окремо (на 100 кг необхідно 200 м), вакуумна упаковка з етикеткою (334 штуки) та ящики розміром 60x40x20 см (6 штук). Загалом матеріальні витрати на 100 кг продукції складають 3407,6 грн.

Далі, у таблиці 3.4 наведено розрахунок енергетичних витрат аналогічно матеріальним.

Таблиця 3.4
Розрахунок вартості енергетичних витрат на виробництво 100 кг продукції

Стаття витрат	Ціна, грн/од.	Норма	Витрати, грн
Вода, м ³	23,6	1,6	37,76
Пара, мДж	36	0,5	18
Холод, Дж	4,32	43,6	188,35
Газ, м ³	6,95	1,7	11,82
Електроенергія, кВт	1,68	14,9	25,03
Всього	x	x	280,96

Отже, згідно проведеним розрахункам, сумарні енергетичні витрати на виробництво 100 кг продукції склали 280,96 грн.

Використовуючи попередні дані, проведемо аналіз повної собівартості виробництва 100 кг продукції підприємства ТОВ «Савин Продукт», що наведений у таблиці 3.5.

Аналізуючи дані таблиці 3.5, можна побачити, що найбільшу частку у структурі собівартості займає сировина. Найвищий її показник - 23436,81 грн - належить контрольному зразку «Сосиски Живильної». Найменший показник витрат на сировину у дослідного зразка цієї продукції - 8058,32 грн. Цього вдалось досягти завдяки заміні деяких інгредієнтів на дешевші. Різниця затрат на сировину по Королівським сосискам майже не помітна, вона склала лише 67,97 грн.

Всі інші витрати залишаються незмінними, адже технологія для виробництва кожного окремого зразка не мінялась.

Загалом, варто відзначити, що скорочення рівня собівартості дає можливість збільшення прибутку від реалізації, а це є надзвичайно важливим для діяльності підприємства. Саме тому, можна зробити висновок, що запропоновані зміни в рецептурі продукції є економічно вигідними та

ефективним, і що найважливіше вони суттєво не впливають на якість та смак даних продуктів.

Таблиця 3.5

Витрати на виробництво та структура собівартості 100 кг продукції

Статті витрат	Витрати, грн			
	Живильна		Королівська	
	Контроль	Дослід	Контроль	Дослід
Сировина	23436,81	8058,32	11421,67	11353,7
Матеріали	3407,6	3407,6	3407,6	3407,6
Паливо та енергія	280,96	280,96	280,96	280,96
Заробітна плата	34,26	34,26	38,57	38,57
Відрахування на соціальні заходи	7,54	7,54	8,49	8,49
Всього	27167,17	11788,68	15157,29	15089,32

Зниження собівартості відбувається в результаті змін в організації та розвитку спеціалізації виробництва; удосконалення управлінського апарату та скороченню затрат на нього; покращення використання основних засобів та матеріально – технічного оснащення; скорочення транспортних витрат та інших супутніх факторів, котрі підвищують рівень організації виробничої діяльності.

При умові покращення застосування основних засобів, зниження рівня собівартості відбувається за рахунок зростання надійності та довговічності обладнання; централізації та використання індустріальних методів ремонту, вдосконалення системи планово – попереджувального ремонту; утримування та експлуатації основних фондів.

Удосконалення матеріально – технічного постачання та використання матеріальних ресурсів знаходить відображення у скороченні норм затрат сировини, зниженні їх собівартості за рахунок зменшення заготівельно – складських витрат. Транспортні видатки скорочуються завдяки скороченню

витрат на поставку сировини та матеріалів й транспортування готової продукції.

Рівень рентабельності є досить важливим чинником ефективності виробничого процесу. Він визначається як відношення прибутку до собівартості реалізованої продукції у відсотковому значенні, та показує скільки припадає на 1 грн витрат, характеризуючи ефективність їхнього застосування у поточному році.

У наступній таблиці 3.6 проведено розрахунок економічної ефективності виробництва сосисок.

Таблиця 3.6
**Ефективність виробництва сосисок на підприємстві
ТОВ «Савин Продукт» за 2020 рік**

Показник	«Живильна»		«Королівська»	
	Контроль	Дослід	Контроль	Дослід
Собівартість 100 кг, (грн)	26967,17	11788,68	15157,29	15089,32
Ціна реалізації 100 кг, грн	56040	56040	48000	48000
Прибуток на 100 кг, грн	29072,83	44251,32	32842,71	32910,68
Рівень рентабельності, %	107,81	375,37	216,68	218,11

Отже, дивлячись на таблицю 3.6, можна побачити, що виробництво сосисок на підприємстві ТОВ «Савин Продукт» є рентабельним. Особливо позитивно на неї вплинула зміна собівартості у дослідних зразках, яка дозволила збільшити рентабельність у 3 рази для «Живильних» та 2 рази для «Королівських».

3.2 Новітні технології у м'ясопереробній галузі

Виробництво продукції м'ясопереробної галузі є одним із найбільших секторів харчової промисловості та основним чинником харчової безпеки. Дана сфера господарської діяльності є достатньо перспективною, а тому потребує перегляду підходів до вивчення інноваційного розвитку.

На сьогоднішній день підприємства м'ясопереробної галузі вимушені працювати в умовах обмеженості ресурсів, застарілої матеріально – технічної бази, нестачі фінансування та робочої сили, нерозв'язаності соціально – трудових питань, низького рівня організації виробничої діяльності, купівельної спроможності споживачів та конкурентоспроможності тощо. Саме тому, важливим є вирішення проблеми впровадження інновацій для розвитку даної галузі.

Інновація – це застосування нової ідеї, матеріалів, послуг, технологій промисловістю задля покращення продукції, способів її виробництва та розподілу [38]. У сфері переробки м'ясної продукції інновації поділяються на:

- 1) ресурсно – екологічна, сутність якої полягає у безпечності та натуральності продукції, зниженні витрат тощо;
- 2) технологічна, котра забезпечить нове технічне обладнання для стабільності виробничого процесу, підвищить споживчі ознаки продукції та термін їхнього зберігання;
- 3) маркетингова, її основу складає забезпечення потреб населення, розширення асортименту продукції та їх подальша інтеграція.

Основними передумовами у необхідності інновацій є наступні:

1. достатньо високий рівень розвитку науки, технологій, інфраструктури тощо;
2. збільшення інтенсивності виробництва та соціального розвитку;
3. зростання асортименту продукції харчування;
4. потреба у збереженні ресурсів та масовості споживання продукції;
5. висока мобільність населення.

Головними напрямками новаторства на світовому ринку переробки м'ясної продукції є:

- орієнтир на ідею здорового харчування;
- популяризація застосування у виробництві натуральних та фізично-функціональних компонентів.

Варто відзначити, що на сьогодні підприємства вимушені працювати в умовах дефіциту м'яса, а також його високої вартості. Ще більших проблем додають значні втрати м'ясної сировини у процесі виробничої діяльності.

Основними їхніми причинами є:

- брак м'яса в результаті хвороби худоби;
- відходи при забої та обробки туш;
- втрати живої маси при недосконалому утриманні тварин та їх подальшого транспортування;

- втрати через термічну обробку;
- недобір та брак готової продукції в результаті порушення технологічних процесів.

В результаті всього цього відбувається скорочення кількості виробленої продукції та її якості, зростання виробничих затрат та зменшення прибутку.

Українськими науковцями постійно іде пошук та створення науково-технічних розробок та інновацій для м'ясопереробної галузі.

Перше, це створення різних стабілізаторів, основою для яких слугує сировина, що містить колаген. Така технологія передбачає підготовку субпродуктів (рослинних і тваринних жирів, наповнювачів, концентратів солодів бобових і злакових культур тощо) призначених для виробництва ковбас, паштетів та консервів. Даний спосіб застосовує доцільні прийоми

використання гарячої та холодної гідратації, принципи комбінованих рецептурних інгредієнтів рослинно-тваринних стабілізаторів.

Другим інноваційним впровадженням є виготовлення паштетів для консервних та ковбасних виробів. Вони складаються з солодів бобових культур, колагенової сировини та білкових поліпшувачів, тобто технологічно виготовлених субпродуктів тваринницького та рослинницького походження.

Третім впровадженням є вироблення ковбасної продукції із застосуванням комплексних функціональних харчових сумішей. Така продукція за якісними критеріями має високий рівень збалансованості. Вона відповідає всім вимогам до якості й безпеки, враховуючі усі особливості норм вітчизняної сировинної бази. За допомогою використання таких сумішей продукція має стабільні функціональні характеристики та високу якість. Асортимент ковбас дозволяє в такому випадку нараховувати більше 180 нових видів.

Зараз якраз біотехнології допомагають якнайповніше застосовувати потенціал біоактивних та харчових компонентів для підвищення рівня виробництва м'ясопродуктів, терміну їх зберігання та асортименту. Зростає використання фізіологічно функціональних харчових інгредієнтів, котрі входять до складу широкого асортименту продукції. Популярним є зростання кількості натуральних харчових добавок, а саме ароматизаторів, загусників, барвників, підсилювачів смаку тощо. Окрім того, дедалі частіше застосовують комплексні інгредієнти, які одночасно містять в собі раніше перераховані компоненти.

Використання таких компонентів допомагає покращувати технологію не тільки виробництва, а й транспортування та зберігання продукції. Вони удосконалюють процес збереження органолептичних і природних властивостей та стабілізують їх.

Таким чином, як висновок, варто наголосити, що проблематика впровадження інновацій на підприємствах є актуальною. Особливо важливим є введення новітніх технологій у виробництво, а саме енерго- та ресурсозберігаючих, для зменшення собівартості, удосконалення якості та розширення асортименту м'ясної продукції.

Економічними наслідками від впровадження технологічних інновацій на підприємстві є наступні:

- розширення внутрішніх ринків збуту;
- зростання об'єму продукції, що випускається;
- збільшення продуктивності праці;
- підвищення рівня конкурентоспроможності виробленої продукції;
- зменшення матеріальних затрат;
- скорочення енергоємності виробничої діяльності;
- зменшення собівартості продукції;
- відновлення виробничих потужностей.

3.3 Цінова конкурентоспроможність продукції

Важливою складовою будь-яких ринкових відносин є конкуренція. Вона є ефективним способом узгодження дій учасників ринку.

Загалом термін «конкуренція» означає згоду досягати найбільших соціальних та економічних переваг. Вона є засобом продуктивного використання ресурсного потенціалу для виготовлення та реалізації своєї продукції дешевше, якісніше і швидше, ніж інші фірми.

Для визначення конкурентоспроможності товару, найперше необхідно знати:

- 1) конкретні потреби та вимоги потенційних споживачів;
- 2) динаміку та розмір попиту на даний товар;
- 3) розрахункову ринкову ціну на продукцію;
- 4) особливості товару конкурентів;
- 5) очікуваний рівень конкуренції;
- 6) строки окупності витрат.

Існують чотири основні рівні конкурентоспроможності [40]:

1. Перший рівень – це ті, хто піклуються тільки про виготовлення товару, а на покупців не зважають;

2. Другий рівень – хочуть, щоб продукція повністю відповідала вимогам та стандартам, які були встановлені конкурентами;

3. Третій рівень – ті, хто нехтують стандартами конкурентів, при цьому самі стають засновниками критерій у галузі;

4. Четвертий рівень – тут успіх забезпечується завдяки управлінню, а не виробництву. Таким чином, підприємство повністю стає засновником критерій у галузі.

Існують безліч методів визначення конкурентоспроможності, частіше за все застосовують такі [40]:

- ті, основою яких є теорія міжнародного поділу праці. З їх допомогою формують порівняльні переваги компанії, котрі забезпечили б менші затрати, ніж у конкурентів;

- ті, котрі ґрунтуються на теорії ефективної конкуренції. Основою їх є структурний та функціональний підходи;

- методи, побудовані на залежності конкурентоспроможності від якості товару або ціни. Мається на увазі, що чим краща якість і менша ціна, то тим більша його конкурентна здатність;

- методи, що ґрунтуються на теорії рівноваги А. Маршалла. В даному випадку критерієм конкурентоспроможності є наявність засобів виробництва, які можна використати з більшою, ніж у конкурентів, продуктивністю;

- метод інтегральної оцінки, основою якого є два показники: ефективність виробничої діяльності та ступінь задоволеності потреб покупців.

Суб'єкти підприємництва мають право самостійно визначати ціни на свій товар, саме це зумовило виникнення цінової конкуренції. Ціна завжди

була і буде одним із основних важелів формування конкуренції на ринку аграрної продукції, який забезпечує придатні умови задля її реалізації та допомагає контролювати результати виробничої діяльності.

Процес ціноутворення має декілька особливостей, а саме: перевищення рівні пропозиції над попитом; високі затрати через недосконалість і застарілість технологій, відсутність державної підтримки та заходів стимулювання населення; висока вартість продукції; низькі доходи споживачів та інше.

За теперішніх ринкових умов цінова конкурентоспроможність промислових підприємств надає можливість утримання та зміцнення своєї позиції. Однак, при зменшені ціни для захоплення ринку збуту, виробники повинні враховувати наступні фактори:

- зменшення цін не повинне бути занадто великим, тому що це може спровокувати зворотну ситуацію, за якої споживачі не будуть купувати дану продукцію;
- скорочення рівня ціни – це тимчасова перевага, адже такий захід може бути скопійований іншими. Таким способом вони лишають можливості підвищити збут продукції. Дана ситуація частіше за все призводить до «цінових війн», однак вони виникають у випадку, коли кількість виробників одного і того самого товару невелика;
- за умов цінової конкурентоспроможності виграють ті виробники, чії товари мають високий рівень цінової конкурентоспроможності і в яких існує можливість зниження своєї ціни, при цьому забезпечуючи беззбитковість виробництва.

Цінову конкурентоспроможність можна визначити за допомогою наступної формули, котра є частково видозміненим варіантом розрахунку рентабельності продажу:

$$ЦК = (Ц - ПС) / Ц,$$

де Ц – ціна продажу 100 кг товару; ПС – повна собівартість 100 кг.

У наступній таблиці 3.7 приведено розрахунок цінової конкурентоспроможності по підприємству ТОВ «Савин Продукт».

НУБІП України

Таблиця 3.7

Цінова конкурентоспроможність окремих видів продукції підприємства ТОВ «Савин продукт»

Показник	«Живильна»		«Королівська»	
	Контроль	Дослід	Контроль	Дослід
Ціна 100 кг, грн	56040	56040	48000	48000
Собівартість 100 кг, грн	26967,17	11788,68	15157,29	15089,32
Цінова конкурентна спроможність, %	51,88	78,96	68,42	68,56

Таким чином, проведені розрахунки свідчать про те, що найвищу цінову конкурентоспроможність має дослідний зразок сосисок «Живильні» 78,96%.

Це означає, що економічно вигідніше реалізовувати продукцію за оновленою рецептурою, котра має меншу собівартість.

В цілому вищий рівень цінової конкурентної спроможності мають ті підприємства, котрі мають можливість продавати свою продукцію за цінами, які нижчі за мінімальні ціни конкурентів, при цьому одержуючи прибуток.

Сама мінімальна ціна визначається затратами на виробництво одиниці товару.

У випадку коли фактична реалізаційна ціна менша від мінімальної, підприємство отримує збиток, а якщо більшою, то одержує прибуток. Отож, чим нижча собівартість товару, тим відповідно і менше буде її мінімальна ціна у порівнянні з мінімальною ціною підприємств, у яких собівартість продукції буде вищою, і навпаки.

Для підвищення рівня цінової конкурентоспроможності підприємству варто:

1. оновити рецептуру, замінивши деякі інгредієнти дешевшими і тим самим зменшити її собівартість;

2. змінити технологію виготовлення, систему контролю якості, пакування, зберігання, транспортування тощо;

3. змінити ціну реалізації товарів, а також ціни на обслуговування і ремонт обладнання;

4. змінити систему й обсяги постачання та витрати на них;

5. змінити структуру і розмір інвестицій у виробництво та збут;

6. удосконалити імпорт.

Таким чином, підводячи підсумок по даному розділу, варто відмітити, що цінова конкурентоспроможність підприємств харчового комплексу є порівняльною економічною категорією, яка відображає здатність підтримувати та зміцнювати свої позиції на ринку, з можливістю зменшення цін зберігаючи при цьому прибутковість.

Показником цінової конкурентоспроможності, що формує конкурентну властивість, є співвідношення цін встановлених підприємством із ринковими та цінами конкурентів. Для комплексної оцінки виробничих підприємств існує показник, що характеризує частку прибутку у складі загального обсягу продажів за ціною, нижчою ніж у конкурентів.

Досягнення максимального обсягу реалізації можливе за умов встановлення рівноважної ціни. Цей процес вимагає врахування факторів створення ринкового попиту та відповідної пропозиції.

Загалом формування цінової конкурентоспроможності має включати наступні заходи цінової політики: прогнозування цін; покращення виробничих технологій; опрацювання цінових стратегій; співробітництво з експортерами; дослідження ринкової кон'юнктури.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Підводячи підсумок по даній роботі, варто наголосити, що підприємство ТОВ «Савин продукт» займається виробництвом та подальшою реалізацією м'ясних продуктів. Спеціалізацією підприємства є виготовлення саме ковбасних виробів, адже частка грошових надходжень від їх реалізації складає 43,48% або 4417,87 тис. грн.

Проведений аналіз економічної ефективності показав прибутковість підприємства майже по всім показникам. Це продемонстровано наступними чином:

- прибуток збільшився у 3 рази, з 42,6 тис. грн у 2018 році до 158,5 тис. грн у 2020 році;
- динаміка показників рентабельності за останні три роки зросла на 0,84 відсоткових пункти;
- норма прибутку підвищилась на 2,81 відсоткових пункти;
- обсяг виробництва збільшився на 10%.
- ефективність використання основних фондів з року в рік покращується. Протягом аналізованого періоду капіталовіддача збільшилась на 49%, тобто ефективність використання капітальних вкладень зросла. Натомість капіталомісткість зменшилась на 35%, це означає, що величина затрат основного капіталу на одиницю продукції скоротилась.
- аналіз собівартості показав, що найбільші витрати припадають на сировину. Тому було проведено дослідження із заміною деяких рецептур на дешевші інгредієнти, що дало свої позитивні зміни. Так витрати на сировину для «Живильних» сосисок далось знизити на 15378,49 грн, а для «Королівських» на 67,97 грн. Загалом така заміна рецептур суттєво не впливає ні на обсяг, ні на смак. Ні на якість продукції.

Отже, після проведеного аналізу можна надати підприємству наступні рекомендації:

1) здійснювати контроль за витратами на виробництво одиниці продукції, а також періодично передивлятись структуру собівартості для пошуку затрат, які можна було б зменшити;

2) впроваджувати інноваційні технології, таким чином покращуючи якість продукції, зменшувати втрати виробництва тощо;

3) заохочувати інвесторів та розпочати співробітництво із кваліфікованими спеціалістами харчової галузі, шукати нові ринки збуту, збільшити кількість постачальників.

Усі вищеперераховані пропозиції тільки вкупі дадуть необхідний результат, тому в жодному разі неможливо нехтувати ні одним із чинників.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Cherednichenko O., Dediakina A., Fedonyuk O. Economic assessment of the effectiveness of the introduction of new technology for the production of canned meat // Dynamics of the development of world science. Abstracts of the 9th International scientific and practical conference. Perfect Publishing. Vancouver, Canada. 2020. Pp. 22-26. URL: https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2020/05/DYNAMICS-OF-THE-DEVELOPMENT-OF-WORLD-SCIENCE_13-15.05.20.pdf

2. Cherednichenko, Olena, Bal-Prylypko, Larysa. Rationale and economic feasibility of improving the technology of long-term storage of meat products // IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. - 2020. - Vol. 548(2). - Pp. 022053.

3. Cherednichenko et al. Expediency of creation of technology of production of meat products of long term of storage of the combined structure. 2021 IOP Conf. Ser.: Earth Environ. Sci. 723 032086

4. Арестенко В.В. Маркетингові засади підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд екон. наук: спец. 08.00.04. / В.В. Арестенко. - Київ, 2011. - 24 с.

5. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України за 2014 рік : [стат. зб.] [Електронний ресурс] - Режим доступу : http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ7_u.htm -

6. Бойко В.І., Мамчур Л.В. Ринок м'яса: світові тенденції регіонального розвитку та виробництва // Економіка АПК. - № 1. - 2011. - С. 145 - 148.

7. Волкова Н. А. Аналитическая оценка функционирования пищевых предприятий / Н. А. Волкова, Д. В. Яцковой // Вестник ТвГУ Серия: Экономика и управление. - 2014. - № 1 (23). - С. 293-301. <http://econjournal.vsau.org/files/pdfa/740.pdf>

8. Гудак В.В. Механізм ціноутворення на ринку сільськогосподарської продукції / В.В. Гудак // Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2011. – № 7 (26). – С. 221-225.

9. Гуменний В.Д. Погляд на продовольчу безпеку України [Електронний ресурс] / В.Д. Гуменний // Соціально-інформаційний сайт м. Дніпропетровська. Новини України від 13.11.2012 р. – Режим доступу: http://nash-rayon.dp.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=28147&catid=445&Itemid=707

10. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс].: <http://www.ukrstat.gov.ua>

11. Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. Балацького О. Ф. (м. Суми, 24-26 квітня 2013 р.) : у 4 т. / за заг. ред. О. В. Прокопенко. – Суми : Сумський державний університет, 2013. – Т. 1. – С. 148-149.

12. Іващенко О.В. Управління маркетингом сільськогосподарських підприємств на ринку товарного зерна: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / О. В. Іващенко. – Харків: Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка – 2011. – 241 с.

13. Карп'як М.О. Особливості функціонування ринку м'яса в Україні та його вплив на розвиток економіки регіонів. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2018. Вип. 1(129). С. 77–80.

14. Коваленко О.В., Лиценко Г.П. Потенціал матеріально-сировинних ресурсів у виробничих ланцюгах основних галузей харчової промисловості. Продовольчі ресурси. 2018. № 11. С. 62–79.

15. Коляда А. Л. Аналіз сучасного стану м'ясопереробної галузі України / А. Л. Коляда // Статистика України. – 2016. – № 1. – С. 66-71

16. Корниенко И. Состояние и перспективы мясной отрасли в Украине / И. Корниенко // Мясное дело. – 2010. – № 3. – С. 30–31.

17. Костриченко В.М. Обґрунтування цінового рішення суб'єкта аграрного ринку / В.М. Костриченко // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Випуск 3(55). Серія "Економіка", 2011 р. – С. 137-145.

18. Лозовська Н.М., Рожко З.П., Струс Л.А. Тенденції розвитку багатосторонніх ринків в умовах четвертої промислової революції / ред. О.В. Коваленко. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2018/ Вип. 2(14). С. 37–41.

19. Одінец М.М. Теоретико-методологічні засади формування і регулювання цін на сільськогосподарську продукцію / М.М. Одінец // Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка". – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: –

<http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=1656>

20. Офіційний сайт Асоціації «Свинарі України». URL : <http://asu.pigua.info/> (дата звернення: 28.01.2020).

21. Пожарчук Ю. В. Сировинна база як фактор забезпечення конкурентоспроможності м'ясопереробних підприємств України / Ю. В. Пожарчук // Економіка харчової промисловості. - 2013. – № 1 (17). – С. 32-34.

22. Пуцентейло П. Р. Конкурентоспроможність м'ясного скотарства України: теорія і практика: монографія / П. Р. Пуцентейло. – Тернопіль. Економічна думка ТНЕУ, 2011. – 420 с.

23. Рибачок Н. Поковбасимо // Н. Рибачок, А. Максимчук. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vlasnasprava.info/ua/business_az/how_to_start/

24. Рудич О.О. Особливості маркетингової діяльності підприємств на ринку м'ясопродуктів // О.О. Рудич // Вісник БНАУ: зб. наук. праць. 2009. – Вип. 63. С. 113- 117.

25. Сегеда С. А. Оцінка споживання основних продовольчих продуктів в Україні / С. А. Сегеда // 36. наук. праць ВНАУ. Серія: Економічні науки. - 2012. - № 3 (69). - С. 195-199.

26. Смоленюк П.С. Механізми забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських товаровиробників / П.С. Смоленюк // Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. - 2012. - № 8 (34). - С. 80-84.

27. Сокольська Т. В. Конкурентоспроможність м'ясопродуктового підкомплексу України / Т. В. Сокольська // Вісник харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки. Вип. 97. - Харків: ХНТУСГ. - 2010. - С. 310 - 316.

28. Статистичний щорічник України за 2010 рік. К. : Август Трейд, 2011. - 560 с.

29. Чередніченко О. Економічні аспекти виробництва та споживання м'яса та м'ясопродуктів / О. Чередніченко // Agricultural and resource economics: international scientific e-journal. - 2017. - Vol. 3, № 3. - С. 130-144. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/areis_2017_3_3_12.

30. Чередніченко О., Малишко Ю. Традиції виробництва харчової промисловості різних країн світу // Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Європи та Азії: матеріали XXIV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (29 лютого, 2020) //

36. наук. праць. - Переяслав, 2020 р. - С. 55-58. <http://conferences.neasmo.org.ua/uk/conf/74/cat/5>

31. Чередніченко О.О., Делякіна А., Федонюк О. Економічна доцільність впровадження нової технології для виробництва м'ясних консервів // Perspectives of world science and education. Abstracts of the 9th International scientific and practical conference. CPN Publishing Group. Osaka, Japan. 2020. Pp. 1019-1023. URL: https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2020/05/PERSPECTIVES-OF-WORLD-SCIENCE-AND-EDUCATION_20-22.05.2020.pdf

32. Череди́ченко О.О., Малишко Ю. Обґрунтування та доцільність вдосконалення технології тривалого зберігання м'ясних продуктів / SCIENTIFIC BASES OF SOLVING OF THE MODERN TASKS. Abstracts of

XIX International Scientific and Practical Conference. Frankfurt am Main, Germany

2020. Pp. 376-379. URL: <https://isg-konf.com/wp-content/uploads/2020/05/XIX-Conference-01-02-Frankfurt-am-Main-Germany-book.pdf>

33. Шевченко С.В. Цінова політика сільськогосподарських підприємств в умовах ринку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд екон. наук: спец. 08.00.04. / С.В. Шевченко. – Полтава, 2011. – 21 с.

34. Штепа О.В. Організаційно-економічний механізм формування і реалізації аграрними підприємствами маркетингових стратегій на ринку продукції овочівництва: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / Олена

Валентинівна Штепа. – Херсон: Міжнародний університет бізнесу і права. –

2011. – 214 с.

35. <http://global-national.in.ua/archive/20-2017/182.pdf>

36. http://rusnauka.com/31_PRNT_2010/Economics/73189.doc.htm

37. <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/01/182.pdf>

38. https://pidru4niki.com/1452010650421/marketing/traktuvannya_ponyattya_innovatsiya_osnovni_oznaki_innovatsiyi

39. https://ru.osvita.ua/vnz/reports/econom_pidpr/20658/

40. https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/17nebava_ekonomika_organizaciya_virobnichoyi_diyalnosti/42.htm

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ

1. Q. Cherednichenko, T. Chichkina. Use of elamine for creation of products of therapeutic and preventive action. «Аграрна політика України в умовах глобальних викликів»: матеріали доповідей Міжнар. наук.-практ. конфер. (м. Київ, 23-24 вересня 2021 р.) / За заг. ред.: Діброва А.Д. – Київ: Редакційно-видавничий відділ НУБіП України, 2021. – С. 103-105. https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u207/gotoviy_do_druku.pdf

2. Чередниченко Е.А., Чичкина Т.С. Экономическая эффективность и ценовая конкурентоспособность органической продукции. XI «Халықаралық қысқы мектеп 2021» аясында өткен жас ғалымдардың халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының жинағы. – Алматы: ҚазҰАУ, 2021. – С. 111-118.

URL: https://www.kaznau.edu.kz/page/conference/?var=kysky_mektep_2021_15

39&lang=ru

3. Чичкина Т.С. Обоснование целесообразности совершенствования технологии мясных консервов с заданным химическим составом и функциональными свойствами. Структурные преобразования экономики в условиях трансформации и внедрения цифровых технологий: материалы Междунар. круглого стола (Ташкент, 10 апреля 2021 г.) / отв. за выи. Р.Х. Карлибаева; отв. ред. Г.Г. Жамалова, Министерство высшего и среднего специального образования Республики Узбекистан, ТГЭУ. – 2021. – С. 276-

281. [https://fileview.fwdcdn.com/?url=https%3A%2F%2Fmail.ukr.net%2Fapi%2F](https://fileview.fwdcdn.com/?url=https%3A%2F%2Fmail.ukr.net%2Fapi%2Fpublic%2Ffile_view%2Flist%3Ftoken%3DQpPAwMeuLBNPn)

[public%2Ffile_view%2Flist%3Ftoken%3DQpPAwMeuLBNPnoU8CuxoYDP8Co8gIYGIL9KWXqWLGAMPQwAKa6TA36vBQRbikP-9bAVxkhqVXKFkUEVEtrD0H5uD-](https://fileview.fwdcdn.com/?url=https%3A%2F%2Fmail.ukr.net%2Fapi%2Fpublic%2Ffile_view%2Flist%3Ftoken%3DQpPAwMeuLBNPnoU8CuxoYDP8Co8gIYGIL9KWXqWLGAMPQwAKa6TA36vBQRbikP-9bAVxkhqVXKFkUEVEtrD0H5uD-)

[jlGU5vAw%253A11Y2B_Sfc8uBu18%26r%3D1633003026836&default_mode=view&lang=uk#start=0](https://fileview.fwdcdn.com/?url=https%3A%2F%2Fmail.ukr.net%2Fapi%2Fpublic%2Ffile_view%2Flist%3Ftoken%3DQpPAwMeuLBNPnoU8CuxoYDP8Co8gIYGIL9KWXqWLGAMPQwAKa6TA36vBQRbikP-9bAVxkhqVXKFkUEVEtrD0H5uD-jlGU5vAw%253A11Y2B_Sfc8uBu18%26r%3D1633003026836&default_mode=view&lang=uk#start=0)

4. Чичкина Т.С., Чередниченко Е.А. К вопросу использования пищевых добавок и ингредиентов при производстве мясных консервов. Молодые исследователи агропромышленного и лесного

комплексов – регионам. Том 2. Технические науки: Сборник научных трудов по результатам работы VI Всероссийской научно-практической конференции с международным участием. – Вологда–Молочное: ФГБОУ ВО Вологодская ГМХА, 2021. – С. 313-

317. https://molochnoe.ru/resources/files/nauka/sborniki/sbornik_32_2021.pdf

5. Чичкина Т.С., Чередниченко Е.А. Дуальная форма обучения как современное направление трансформации форм образования. Актуальные проблемы права, экономики и управления. Сборник материалов студенческой научной конференции. В 2-х частях. Отв. редактор Н.М. Ладнушкина. Саратов, 2021. Издательство "Саратовский источник" Саратов. С. 438-

442. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=46480107&pff=1>

6. Чичкіна Т.С., Чередніченко О.О. Сучасний стан інвестиційної діяльності в харчовій промисловості України. Тези Всеукр. наук.-практ. online конференції аспірантів, молодих учених та студентів, присвяченої Дню науки. – Житомир: «Житомирська політехніка», 2021. – С. 378

<https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/11.-vplyv-inovats.-zmin-na-roz-k-susp.-s.-4.pdf>

7. Чичкіна Т.С., Чередніченко О.О. Економічна ефективність виробництва продукції рослинництва у фермерському господарстві та напрями її підвищення / Т.С. Чичкіна, О.О. Чередніченко // Актуальні питання економіки в забезпеченні цілей сталого розвитку: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конференції, присвяченої 65-річчю кафедри економіки підприємства ім.

проф. І.Н. Романенка (м. Київ, 4 жовтня 2019 року). - НУБіП України. – Київ. С. 197-199. https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u294/zbirnik_materialiy_konferenciyi_dokument_microsoft_word_1_4.pdf

НУБІП України